

Ljubljanski

ZVON.

LETO
VII.

ZVEZEK
4.

1887.

Vsebina 4. zvezka:

1. Gorázd: <i>Dvorski norec</i> . Romanca	193
2. A. Pirc: <i>To je moja maksima!</i> Vesela igra.	194
3. J. Kostanjevcc: <i>Tujec</i> . Pesem	202
4. S. Savcc: <i>Postillon d' amour</i> . Povest. VII. V deželi nebeškega sina.	202
5. I. Trdina: <i>Bajke in povesti o Gorjancih</i> . 34. <i>Strážáni</i>	212
6. Dr. K. Štrekelj: <i>Pismo Stanka Vraza Josefu Roštlapilu</i>	217
7. Fr. Gestrin: <i>Zadnji brát</i> . Pesem	221
8. M. Cilensék: <i>Kaj pripovedujejo ob Ložnici</i> . II.	222
9. Tinea: <i>Pómlad v srci</i> . Pesem	220
10. Velimir: <i>Kako je to prišlo?</i> Povest	227
11. J. Stritar: <i>Sreč</i>	233
12. Janko Kersnik: <i>Testament</i> . Povest. IV.	241
13. Književna poročila: II. V. Oblák: <i>6. Zur Kritik der altslovenischen Denkmáler</i>	251
14. Listek: <i>Stritarjevi zbrani spisi</i> . — <i>Predavanja</i> . — <i>Dramatično društvo v Ljubljani</i> . — „ <i>Zgodovina pedagogije</i> “. — <i>O dopolnjevalni volitvi odbornikov v „Matico Slovensko“</i> . — <i>Slovanške starine</i> . — <i>Razpis žustnih daril</i> .	

Nov raznašalec zadnje številke ni prinesel vsem ljubljanskim naročnikom na dom, ker ni vedel njih stanovanja. Vse take gg. naročnike prosimo, naj nam blagovoljno oprostite to nepriliko, in naj ódslej vselej, kadar bi ne prejeli kakšne številke, reklamujejo list naravnost pri upravnístvu v Gospodskih ulicah, 14. Prosimo jih pa tudi, da naj takrat, kadar se naročajo, vsak natanko pové svoje stanovanje, ker mi ne moremo vedeti za vsakega, kam naj se mu list nosi.

Upravnístvo.

LISTNICA. — G. — il v Gr. Prenavadno in presentimentalno. — »Marljivemu bratcu« v Celovci: Kersnikov »Agitator« je sam záse celotna povest, vendar Vas bode bolj zanimál, ako prej preberete »Cyclamens«. — G. M. O—ču, pisatelju povesti »Zamíčevalc matere morilec máčehe« v: Poslanega rokopisa ne moremo porabiti, ker take krvave povesti ne ugajajo našemú listu; vrniú ga pa tudi ne moremo, ker niste povedali, kje bivate Vi nitú kje stanuje prijatelj Vaš Jakob. — K. v v Lj. O prilíki. A sonetom bode treba popravila. »Ostrog punski« je prekratek, da bi o vsemu spisu mogli izreči sodbo svojo. G. Gerb. v Gr. Hvala Vam lepa! Ne moremo porabiti. — G. O. K. v Gr. Balada »Vilás je prevedč na široko osnovana in tudi v stílih ne dovršena. — J. K. v L. Preósladno in premeškužno. Mož bodi mož, tudi če se mu zmeveri draga izvoljena. Kdo bode vednó togovalin jokál, kakor bi bilo že jutri sveta konec! — Dr. v G. Dá, nekoliko premenjeno.

Ljubljanski ZVON Leposloven in znanstven list.

Štev. 4.

V Ljubljani 1. aprila 1887.

Leto VII.

Dvorski norec.

Romanca.

Kaj slonš tu sám zamišljen,
Dragi Ali, modri Ali?
Glej veselja morje šumno,
Kak to pólje po dvorani!

Kaj stojiš tu ném, zamišljen?
Glej té pare, ki vrté se
Po dvorani v plesu lahkem,
Glej jih prince in princése!

Hodil mnogo si po svetu:
Réci, kje na katerem dvoru
Veselice so krasnejše,
Nego moja je nocojsnja?

Glej briljante, dijamante,
V sultanije dijademu!
Kje si videl lepših, dražjih?
Rad bi vedel, rad bi vedel.

Vrat Aide glej princése!
Biserjev si kdaj že videl
Na človeku kje katérem
Še svetlejših in še čiščih?

Kje si videl lancev večjih,
Lancev še iz težje rude,
Kakor zlata je veriga,
Ki jo nosi paša Jusuf?

In vilinska oblačila!
Kje je lepše tkana svila,
Kje obleka bolj ukusna
Nego tu na odaliskah? —

Zaškrebľajo zvončki norški,
Šiljasta se zmaje kučma,
Ko iz sanj se vzdrami norec
Pa satirska skremži usta:

„Lepših videl sem demántov,
Biserjev sem čiščih našel,
In verig sem gledal težjih
In obleke vse to drážje.“

„Daleč treba ní hoditi,
Da se, sultan, sám prepričaš,
Ka tvoj norec, modri Ali,
Gólo pravi ti resnico.“

„Dražja nego svila dvorska,
Rásevina mi je kmečka,
Ker si vsak jo sám zasluži
Z delom težkim in poštenim!“

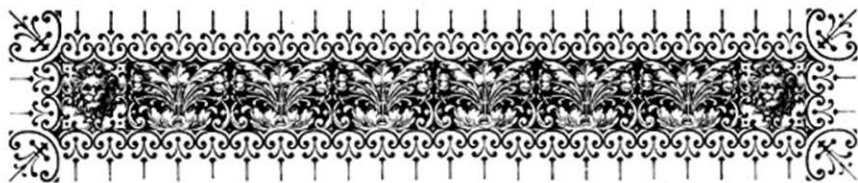
„Težji nego lanci zlati
Tu na prsih gizdalinov,
Sužnosti so lanci hudi,
Kteri narod moj težijo!

„Biserjev še hočeš čiščih? —
Tó so solze milijonov
Stradajočih zaradi tebe,
Ki tu paseš se pohótno!“

„In najlepši dijamanti —
Tó so svete srage tiste
Padájoče s čela mózu,
Ki za svojcev kruh borí se!“

Gorázd.

To je moja maksima!

Vesela igra v jednem dejanji.

Spisal **Alfonz Pirec**.

Osebe:

Gospod **Ivan Koren**, bivši trgovec.

Gospa **Marija**, njegova soproga.

Anica, njiju hči.

Dr. Fran Božič, advokatski kandidat.

Hinko Metuljček, trgovec.

Micika, hišna pri Korenovih.

Godí se sedanji čas v slovenskem mestu.

Prvi prizor.

Gospa Korenova (sedí na desni stráni na divanu. **Anica** (na levi za svojo mizico na stolu. Mati plete, hči ima vezeníno v rokah).

Gospa Korenova. No, **Anica**, zakaj si tako zamišljena danes? Ali si še trudna od včerašnjega plesa?

Anica. Ne, mamica, ali mislila sem, kaj neki zdaj-le dela?

Gospa Korenova. Kdo?

Anica (ustrášena in zmočena). Nobeden.

Gospa Korenova. Nobeden? — Kaj nobeden dela?

Anica. Ne, kaj dela — prijateljica moja, **Marjetica**.

Gospa Korenova. Glej, hčerka moja, vidi se ti, da ne znaš govoriti neresnice. Ti si na vse kaj družega mislila in mi nečeš zaupati.

Anica (vstane naglo, pohití k materi ter jo objame). Oh, mamica, ljuba mamica, saj te imam tako rada!

Drugi prizor.

Prejšnji dve. **Gospod Koren** (prihaja skozi stranska leva vrata).

Gospod Koren. Dobro jutro, dobro jutro! Kaj pa je posebnega, da se tako objemata? (Podá gopé rokó).

Anica. Dobro jutro, papá! (Poljubi mu rokó in hoče oditi na desno.)

Gospod Koren. Kaj si tako resna, **Anica** moja, po prvem plesi?

Anica. Saj sem vesela, papá. (Objame ga in odhití.)

Tretji prizor.

Gospa Korenova in gospod Koren.

Gospa Korenova. Kaj je neki danes Anici naši? Osemnajstletno deklè, pa je zdaj resna, zdaj zopet vesela. Ali ji je morda včeraj kakšen plesalec glavico zmèdel? — Pa ti si prišel tudi tako v nepravem času; ravno mi je hotela vse zaupati.

Gospod Koren (ki je že ves čas s komično resnostjo poslušal sogogo, hitro). Zaljubljena je, zaljubljena, in jaz še celò vem v koga.

Gospa Korenova. Zaljubljena, in ti veš v koga?

Gospod Koren. To se pravi, zdi se mi.

Gospa Korenova. Povej, povej! Kako to, in da bi jaz ne vedela ničesa o tem?

Gospod Koren. Jaz vse zve! Moram zvedeti vse. To je moja maksima!

Gospa Korenova. Oh, povej mi no rajši, Ivan!

Gospod Koren. Včeraj na plesu, ko sem nehal kvartati in sem gledal zadnjo kadriljo, pridruži se mi gospod Metuljček.

Gospa Korenova (začujena). Gospod Metuljček?

Gospod Koren. Gospod Metuljček, prav on. — Vprašal sem ga, zakaj ne pleše, in odgovori mi, da je bil sicer angažovan z najino hčerko ali, da ga je ta poprosila kot starega prijatelja, naj odstopi, zadnjo kadriljo doktorju Božiču in da je zdaj tako brez plesalke, pa da Anici na ljubo vse rad stori.

Gospa Korenova. No, in dalje?

Gospod Koren. Zelò mi je hvalil mojo hčer, da je danes dosti plesal ž njo, da je nji, novi plesalki, skrbel za plesalce in da mu Anica jako ugaja. Napòsled je začel govoriti celò o dobri svoji kupčiji in o zakonu.

Gospa Korenova. O zakonu? Z Anico?

Gospod Koren. O zakonu z Anico! Jaz sem prècej vedel, »kam pes taco molí.« Ej, to je moja maksima! — Pravil mi je še, da je tako sam in — ako mu bi jaz dal Anico?

Gospa Korenova (začujena). Anica in gospod Metuljček? — Neverjetno! Metuljček ima svojih štirideset let in Anica je izpolnila šele osemnajsto.

Gospod Koren. Mož ni nikdar prestar za ženitev. To je moja maksima! Tudi jaz sem imel štirideset let, ko sem se ženil, in ti si bila skoraj za polovico mlajša.

Gospa Korenova. Res, Ivan, gotovo, in midva sva bila srečna, ker sva se ljubila.

Gospod Koren. No, in zakaj bi se Anica in Metuljček ne ljubila? — Metuljček je videti še mlad, pleše kakor vrtalka in pri vseh gospodičnih je priljubljen.

Gospa Korenova. Plešast je tudi.

Gospod Koren. No, no, saj mu še tudi nisem ničesar obljubil. Če te deklè mara, vzemita se, rekel sem mu. — Silil je ne bodem. To je moja maksima! (Kratek odmor. Gospa Korenova se poprime zopet svojega dela. Gospod Koren gre k mizi, kjer je prej sedela hči, vzame v roko „Slovenski Narod“ in ga pregleduje ter bere glasno): »Gospod Fran Božič, advokatski kandidat, promovovan je bil pred dvema dnevoma na dunajskem vseučilišči doktorjem prava. Čestitamo mlademu narodnjaku!« Čestitam, v resnici čestitam tudi jaz. (Proti soprogi obrnen.) To je tisti, ki je bil poleti na Bledu večkrat v družini naši. Jako nadarjen mladenič! Ubog je in s svojo pridnostjo se je kvišku vspel. Popolnoma moja maksima!

Gospa Korenova. Res, jako nadarjen gospod, včeraj je jako pozno prišel na ples, menda se je tudi šele včeraj pripeljal z Dunaja.

Gospod Koren. Ti, Marija, morda pride danes gospod Metuljček zaradi Anice. Ti vsaj ne boš proti njemu, ako je Anica ž njim zadovoljna?

Gospa Korenova. Gotovo ne, Ivan! (Sáma záse.) Ali meni se zdi, da Anica na koga družega misli. Moram k nji. (Glasno.) Jaz grem malo po opravkih. Pred pol ure tako ne bo še nobenega nas obiskovat. (Odide na desno.)

Četrti prizor.

Gospod **Koren** (sam).

Gospod Koren. Gospod Metuljček res ni več mlad, ali imovit je in tvrdka: „Hinko Metuljček“ ima dober glas. Zakaj bi ga moja Anica ne vzela? Trgovčeva hči vzemi trgovca! To je moja maksima! — Tudi jaz sem si v trgovini pridobil precēj inetja. Z uradniki ni nič. Visoko se nosijo in dolgove delajo, ti, tast, mu jih pa plačuj! Napósled nakoté kúp otrok in pride revščina. In da bi jaz svojo hčer dajal takemu lačnemu in zadolženemu uradniku? Nikdar ne! To je moja maksima! Sicer: čemu se jezim? Anica, zdi se mi, ima Metuljčka rada. Saj ni dolgo, kar mi je rekla, da je zmeraj vesela, kadar nas pride Metuljček obiskat, tako, da se ima potem ves teden dosti smijati. (Odide na levo.)

Peti prizor.

Micika (z omélom, začne pospravljati).

Micika. No, vendar je že odšel stari sitnež. (Vzame pisemce iz žepa.) To-le pisemce mi je dal tako lep, mlad gospod in me prosil, naj je dam še dopóludne skrivaj gospodični Anici. Gotovo je

kàj zaljubljenega notri. — Meni pa korporal moj nobenih pisem ne piše. Čemu tudi, saj se tako lahko pomeniva. Zvečer, če se le prikažem pri hišnih vratih, že me čaka. — Pa je tudi lep fant, Francelj moj! In korporal! Moje prijateljice Tončike ljubček je popolnoma navaden prostak, in kako mu mora salutovati! (Koraka čez oder in pokaže.) Ha, ha! — Zdaj moram pa pismo dati gospodični, saj vem, da bo tudi vesela. (Odhití proti desnim vratom, ko vstopi Anica.)

Šesti prizor.

Anica in Micika.

Micika (skrivnostno). Gospodična, gospodična! To-le pisemce mi je dal nekdo za Vas. Tako lep gospod z dolgo, črno brado.

Anica. Tako? Pokaži! (Vzame hitro pismo, odprè je in bere.)

Micika (pospravlja po salonu, sáma záse). Saj sem védela, da je od ljubčka. Kar veselje ji žarí z obraza. (Glasnó.) Kdo pa je bil tisti lepi gospod? Ali je Vaš ljubček?

Anica. Kaj pa misliš? (V zadregi.) To je moj znanec, prijatelj moj!

Micika (záse). Znanec, pa skrivaj pisma piše! (Glasnó.) Kaj pa je?

Anica. Doktor.

Micika. Doktorja bi pa jaz ne marala.

Anica. Zakaj ne?

Micika. Doktor obiskuje mlade gospé in gospodične, ki ga kličejo le, ker jim je dolg čas, čeprav niso bolné. Posebno, seveda, rade kličejo doktorje, ki so mladí in lepi. (Važno.) Jaz že vem!

Anica. Kam pa misliš! — Saj on ni tak doktor, da bi ljudi zdravil. On bo advokat.

Micika. Advokat bo! No, no, to je vse jedno, doktor je doktor in jaz ne bi jemala nobenega. Meni je že ljubši moj korporal. (Hoče oditi.)

Anica. Micika! Pa ne, da bi pravila o tem pismu kàj papánu ali mami.

Micika. O, ne bojte se, gospodična Ana! Pa tudi Vi ne gospé o korporaluujem. (Odide.)

Sedmi prizor.

Anica (sáma).

Anica. Ob dvanajstih, piše mi Fran, bode me čakal pri sv. Jakoba môstu in me spremil do moje učiteljice za klavir. Nekaj važ-

nega mi ima povedati, pravi. (Spravi pisemce v nedrije.) Oh, kako ga ljubim! — Hiteti moram, da ga ne zamudim. (Odide.)

Osmi prizor.

Gospa **Korenova** (v drugi toaleti, pride z leve strani).

Gospa **Korenova**. Kje je le Anica? Tako bi rada govorila ž njo. Micika mi je rekla, da je v salonu, pa je ni. (Gre proti vratom na desni strani, ko vstopi Anica v lepi zimski obleki z mapo, na kateri stoji napis „Musik“.)

Deveti prizor.

Gospa **Korenova** in **Anica**.

Gospa **Korenova**. Ti greš ven?

Anica. Grem, mamica, moram iti k uri. Précej bo dvanajst.

Gospa **Korenova**. Nekaj trenutkov že še utegnesh. (Prav prijazno.) Anica, kaj si mi hotela prej povedati?

Anica. Jaz, mamica? Prav nič!

Gospa **Korenova**. Gotovo si mi hotela, na koga si namreč mislila prej zjutraj. — Sédi sèm k meni in povej mi! (Sédeta na divan.) Papá mi je prej rekel, da on vé za nekega gospoda, ki se záte zanima. Ali je res to?

Anica. Mamá! (Objame jo.) Oh, res je, mamá! Kàj ne, saj nisi huda náme?

Gospa **Korenova**. Kaj hočem biti huda! Kje in kdaj si se pa tako dobro seznanila ž njim? Ali je že dolgo tega?

Anica. Oh, dolgo, dolgo! Že zmeraj sem ga imela rada. A da se ljubiva oba, povedal mi je šele, čakaj — lani na Bledu avgusta meseca. Zdaj je januarij, to je tedaj že pet mesecev.

Gospa **Korenova**. Tako, tako. Pa meni nisi nič povedala.

Anica. Oj, dobra mamica, saj sem ti že večkrat hotela. (Ura bije dvanajst.) Zdaj moram pa teči, drugače zamudim. (Záse.) To bo vesel Fran, če mu zdaj povem, da mamá nima nič proti najini ljubezni. (Glasno.) Kàj ne, mamica, da nisi nič huda na naju?

Gospa **Korenova**. Nič, dete moje, srečno bodi! (Poljubi jo in Anica odide skozi srednja vrata.)

Deseti prizor.

Gospa **Korenova** (sáma).

Gospa **Korenova**. Da si je ravno Metuljčka izbrala! Jaz ne bi tega nikdar verjela. Avgusta meseca. Res, res, takrat je bil tudi gospod Metuljček nekaj časa na Bledu. Sukal se je res okoli nje, ali

da bi si jaz kaj takega mislila! Prej bi bila mislila na doktorja Božiča. Večkrat sta se tako samá vozila po jezeru in vedno sta se imela kaj smijati med sábo.

Jednajsti prizor.

Gospa Korenova in gospod Koren.

Gospod Koren (pride skozi leva vrata). Vsak trenutek mora gospod Metuljček tukaj biti. Videl sem ga skozi okno, ko je govoril z Anico. Tako se mu je smijala. Saj sem vedel, da ga ima ona tudi rada. Jaz ženske poznam. To je moja maksima!

Gospa Korenova. Dà! Ravno mi je povedala, da ga ima rada.

Gospod Koren. Tudi sáma je povedala? Tako je prav! Trgovcu jo najrajši dam. To je moja maksima!

Dvanajsti prizor.

Prejšnja in Micika in kmalu za njo Metuljček.

Micika. Gospod Metuljček prosi.

Gospod Koren. Naj le vstopi!

(Micika odpre vrata in noter priskaklja gospod Metuljček, belorečega, ženskega obraza, kratkih in redkih plavih las, in malo plešast. Oblečen je v črn frak z belim telovnikom, s klakom in belimi rokavicami. Njegovo vedenje je ves čas komično-pretirano.)

Micika (záse). Ta se je pa gotovo prišel ženit. Ko bi mene vprašal, meni bi bil pa že ljubši óni lepi gospod, ki ji je danes zjutraj poslal pismo, dasi je doktor. (Odide.)

Metuljček (se priklanja in poljubi gospé Korenovi rokó). Drznil sem se danes Vas zopet obiskati. Tudi je bil gospod soproj včeraj toliko prijazen, da me je povabil.

Gospa Korenova. Jako nas veselí, gospod Metuljček, da ste nas zopet počastili. Prosim, sédite!

Gospod Koren (podá Metuljčku rokó). Res, dobro došli, gospod Metuljček!

Metuljček. Prosim, gospa milostiva, kako Vam je včeraj kaj ugajalo v čitalnici na plesu?

Gospa Korenova. Hvalo lepo! Jako dobro sem se zabávala in tudi Anica je bila prav zadovoljna. Zahvaljevati se Vam moram še, da ste se toliko potrudili za hčerko mojo. Tudi ona Vam je zelo hvaležna.

Metuljček. Prosim, prosim, gospá milostiva, mnogo preveč hvale, katere nikakor ne zaslužujem. Jaz za Vašo gospodično hčer storim vse

rad. Tako pametna gospodična! In ravno radi tega sem prišel danes, da bi poprosil Vas, gospá milostiva, in Vas, gospod Koren, ko bi mi hoteli dati svojo hčer v zakon. Ljubim jo, kakor le more ljubiti mož žensko bitje. — Razmere moje poznate in res sama ljubezen do nje me je pripravila, da sem se odločil za njó.

Gospa Korenova. Jako častna je za nas ta Vaša ponudba, gospod Metuljček.

Gospod Koren. Tudi jaz sem popolnoma tistih mislij, kakor soproga moja. Ponudba Vaša nas jako čestí.

Gospa Korenova. Samó Anica je še mlada in utegne še čakati. Sicer se pa, seveda, uklanjam jaz popolnoma volji svojega soproga.

Gospod Koren. Gotovo, gospod Metuljček, midva s soprogo sva z Vami popolnoma zadovoljna. Čakamo pa še lahko do poletja. Povedati Vam morem, gospod Metuljček, da me posebno veseli, ker svojo hčer omožim s trgovcem. To je moja maksima! Upam, da bo tudi hčerka moja z Vami srečna, kakor zasluđuje. Sreča otroka mojega mi je bila in bode vedno na srci. To je moja maksima!

Metuljček. Gotovo se bodem vedno potrujal hčer Vašo osrečevati. Na rokah jo bodem nosil in s cveticami bode potresena njenega življenja pot.

Gospod Koren. Ali ste tudi že z Anico samo kaj govorili o tem?

Metuljček. Naravnost se ji še nisem razodel, ali mislim, da ji ugajam. Vedno se mi smeje in ravno to njeno smijanje mi tako ustreza, da sem se zaljubil vánjo. Upam, da bo mene ljubila tudi ona, kakor že zdavnaj ljubim jaz njo.

Gospa Korenova (se mu smeje). Gotovo! (Tiho.) Jaz vendar še ne morem verjeti, da bi se bila Anica zaljubila v tega bedáka. (Glasno.) Anica pride kmalu domóv, ali nam morda hočete danes izkazati čast, da ostanete pri obedu naš gost?

Metuljček (se prikloni). Jako srečen sem, če mi je to dovoljeno. (Poljubi ji róko.)

Gospa Korenova (vstane). Ne zamerite! Soprog moj Vam bode delal družčino, jaz moram zunaj še nekaj naročiti. (Odhaja proti srednjim vratom.)

Gospod Koren. Pomeníva se pa midva kaj o trgovini. To je moja maksima!

Trinajsti prizor.

Prejšnja in Anica.

Anica (prihiti skozi srednja vrata in objame mater). Oh, mamica, ravno zdaj-le sem srečala prav slučajno doktorja Božiča in précej hoče priti sem, da tebe in papána naprosi za roko mojo. — Glej ga!

Štirinajsti prizor.

Prejšnja, Micika in takoj za njo dr. Božič.

Micika (odpre vrata). Gospod dr. Božič! (Tiho.) Ta bo pravi ženin. Gospod Koren in Metuljček (osupla vstaneta).

Doktor Božič (poljubi gospé roko). Milostiva gospá in gospod Koren, upam, da se mene še spominjate od počitnic sém, katere ste preživeli na Bledu. Srečni so bili óni dnevi záme tembolj, ker sem jih prebil v čestiti Vaši družini. Posebna sreča pa je bila še meni, da sem tam spoznal Vašo hčer gospodično Anico. Drug družega sva se spoznala in ljubiva se. Drznem se tedaj poprositi Vas, milostiva gospá in gospod Koren, da mi daste v zakon svojo hčer. (Vsi stojé osupli med tem govorom. Metuljček nemirno gleda okoli in se igra s svojim klakom.)

Anica (očeta poljubuje in objemáje). Káj ne, papá, da imaš tudi ti rad Frana in nisi proti temu, da sva srečna? Mamica je že rekla, da nama ne nasprotuje.

Gospod Koren. Ti, Marija?

Gospa Korenova. Jaz nisem vedela, da Anica tako misli.

Gospod Koren (doktorju Božiču). Zeló ste me počestili s to svojo ponudbo, gospod doktor, in tudi jaz se z veseljem še spominjam prijetne Vaše družine na Bledu, vendar —

Anica (ga zopet objame). Oh, papá, bodi mi dober, kakor si mi bil zmeraj in ne odreci ničesa Franu! Jaz ga ljubim in le njega bom vedno ljubila. (Popusti očeta in hiti k doktorju ter se ga oklene z rokama.) Jaz ga ne morem in ga nečem pustiti!

Gospod Koren (v zadregi). Jaz vsega tega ne umejem in ne vem, kako je vse prišlo. Jaz sem ravno obljubil roko tvojo gospodu Metuljčku.

Anica. Komu? Gospodu Metuljčku? Ha, ha! Jaz Metuljkova nevesta in žena njegova? Nikdar, papá! To je presmešno, tega ne morete misliti resno. (Smeje se.)

Metuljček. Gospodična, Vi se smejete in le šálite z máno. Sicer Vam bodi vse dovoljeno. (Poklekne prédno.) Gospodična, jaz Vas

ljubim, uslišite ljubezen moja! Srce mi počí, če nisem za Vas. (Klak, s katerim se je igral, izproži se in počí.)

Anica (smeje se). Ha, ha, počilo je že, gospod Metuljček! Res, prav smilite se mi, a jaz Vam ne morem pomagati. Jaz že ljubim svojega Frana.

Micika (katera je vstopila, ko je počil klak. Tiho). Aha, ta je tudi Francelj, kakor moj korporal!

Metuljček (stopi h Korenu). Ne zamerite, gospod Koren, jaz odstopam od svoje ponudbe. Vaša hči tepta najsvetejša moja čutila z nogami. (Záse.) Še celó lepa njena dota mi je splavala po vodi. (Glasó.) Jaz grem in nikdar več se ne povrnem. (Priklanja se, odide.)

Gospod Koren (kliče za njim). Jako žal mi je, gospod Metuljček. Ali jaz sem popolnoma nedolžen. To je moja maksima!

Petnajsti prizor.

Prejšnja, brez Metuljčka.

Doktor Božič. In jaz, gospod Koren, ali smem upati?

Anica. Káj ne, papá, Ti me daš Franu, da je on moj in jaz njegova?

Gospod Koren. Tvoja sreča mi je bila vedno na srci. To je moja maksima!

Gospa Korenova (prime Anico in doktorja Božiča za róko in ja véde k očetu). Naj sta srečna, Ivan, daj jima blagoslov svoj!

Gospod Koren. Bodita srečna! To je moja maksima!

Micika (ki je ves čas stala zadaj pri vratih, oglasi se vmes) Prosim, gospóda, kosilo je pripravljeno!

(Zagrinjalo hitro pade.)

Tujec.

Trudno okó mi, truden život,
Dèkle lepó, daj, duri odpri mi;
Tujca, ki hodi v noči zdaj tod,
V hišico svojo, prosim te, sprimi!

Čedno, lepó vse, kakor pri nas,
Kakor vè rojstni daljni mi vási
Tukaj deklè je tudi pri vas -
Tuji samó so vaši mi glási.

Vendar umèš me, tvoje okó,
Jasno dovolj mi to potrjuje;
Káko bi tudi to ne biló,
Srce èe s srcem družno obèuje?

Tebi na prsih naj poslonim,
Dokler privozi solnce nad gore;
Dasi, deklè, z jezikom molèim,
Srce govóri, kolikor more.

Jutri pa zjutraj, draga, naprej,
Kdo ve še, kam pripelje me cesta?
S težjim pa srcem, kakor doslej
Skozi vasi bom blodil in mesta!

Jos. Kostanjevec.

Postillon d' amour.

Iz spominov dalmatinskega slikarja. Priobčil S. Savec.

VII.

V deželi nebeškega sina.

Ko se bliža brod sredini kitajske obali, reže ves dan, okoli 150 angleških milj, umazano rjavo vodo, tako mogočno se žene velok letok Jang-tse-kiang (izgovarjaj Jan-ktz') v Tihi ocean. Iz širokega ustja, podobnega obširnemu jezeru, zavije pot v čisto vodo. Med nizkimi bregovi, mimo velikih džonk in malih vasij sopiha parnik še dve uri in se ustavi sredi široke reke Hvangpo. Kolikor daleč seza oko, gori in doli, stojé veliki parniki med čolni in ladjicami. Na levem bregu, za široko cesto, je neobsežno dolga vrsta visokih, lepih poslopij, ki so pridobila Shanghaiju ponosno ime »mesto palač«. Na desni strani reke se razprostirajo velika trgovska skladišča, ladjišča in zaloge premoga in lesovja. Više na reki je za visokim zidovjem kitajsko mesto, pred njim vse gosto brodovja na reki. Nad 300.000 stanovnikov šteje obojno mesto, središče velikanskega prometa kitajskega z inostranci, emporij svetovne trgovine.

Na cesti »East Bund«, ali le »Bund« imenovani, čaka velika tolpa kulijev na potnike in njih blagó, kričí, pehá se in gnete za delo in za služek. Cetinovič hoče počakati, da bi se ljudstvo nekoliko razšlo, kar zadene močen Kitajec težak kovčeg na tilnik, druga dva pobereta ostale stvari in urno korakajo vsak na drugo stran. »Evreka, Evreka!« vpije za njimi brezvspešno; steči mora za vsakim posebej, vleči ga za obleko nazaj in navésti na pravo pot, kakor trmastega konja. Veselo se odahne, ko vidi svoje reči srečno pod streho malega, prijaznega hôtela in se pogodi za sobo in druge potrebščine z mlado Američanko, ki je krstila svoj závod z učenim imenom »Evreka.«

Poskusi se seznaniti z gospodi, ki zahajajo v hôtél, a ne posreči se mu; pri obedu se jim vselej mudí, in zvečer po dinéji se izgubijo hitro po svojih potih v klube, kakor mu razjasni prijazna gospodinja. Tudi, druge razmere razklada Američanka, mlada vdova, slikarju zadovoljno, morda zaradi tega, ker ji je obljubil naslikati prav lepó njeno podobo; če ne zaradi tega, ker zna njeno sicer ne baš preobilno lepoto vse bolje ocenjevati, kakor drugi gosti.

Da bi svoj čas do prihoda ruske »Svetlane« porabil koristno, ogleduje si obojno mesto, posebno natančno preštudira léžo in okolico

ruskega konzulata in potrka tudi na policiji zaradi Fanice. Stvar je pa tukaj do cela drugačna. Šanghaj ni del angleškega kraljevstva, kakor Hongkong, ampak prava republika, sestavljena od treh velikih občin, od francoske, angleške in ameriške naselbine. Vsaka oskrbuje svoje stvari samostojno, o skupnih interesih določuje svèt, izvoljen od zemljiških posestnikov. Evropci so podložni vsak záse sodnim zakonom svoje domače države, ako imajo tú svoje zastopstvo. Kdor pa nima svojega zastopnika, nima sodnika in ne uživa nikakeršnega varstva. Policija t. j. mestni detektivi, varujejo red največ proti Kitajcem, podložnim svojim domačim sodnikom in zakonom. Deželna oblast kitajskega cesarstva je v ozemlju Shangajske republike omenjena na zemljiški davek in na to, da pobira carino od tržnega blagá. V vsem drugem vlada popolna svoboda.

Ves teden hodi Cetinovič po mestu; ogledal si je tudi svetišča in druge znamenitosti kitajskega Shangaja, ali v svojih namenih niti za pičico ni napredoval; celó prijazna gospodinja mu odpové svojo pomoč. »Ne bodite smešni,« reče, ko zavije slikar govor zopet na povest o svoji sestri. »Bodi sestra, kjer ji je drago! Pojdite domóv, spravite skupaj svoje in njeno imetje, pa se povrnite! Ako Vam tukaj ni všeč, nadaljuje poredno, vendar ljubeznivo, »pa prodam hótel in greva v Kalifornijo, tam je neizrečno lepó in prijetno živeti«. Slikar seveda se ne more nikakor še povspeti iz svojih idej, vcepljenih mu po evropski civilizaciji, na vzvišeno stališče Američanke, ki se dobro zaveda višje vrednosti svoje domovine; Američani namreč nečejo biti civilizovani, to je zánje premalo, prenizko, oni so »enlightened« — razsvetljen národ.

Hvala Bogú, zdaj je konec dolgočasnega postopanja, Rusi so tú, evo pravcatega dvoglavega ptiča carskega v barjaku nad zvezdo! Živela »Svetlana«! vsklikne Cetinovič. Ne utegne se odgovarjati gospodnji, le voza zahteva urno, séde na dvokolesnico, kočijaž Kitajec na vojnice za ponijem in hajdi po »Bundu« gori za brodom. Iz »Svetlane« se vali gost dim, pok za pokom se razlega v pozdrav vojnih paznikov. Ni še streljanja konec, ko izstopi pred ruskim konzulatom nekaj gospodov; véliki knez je mlad, visok, raven ko jelka le malo bolj porasten, kakor na fotografiji — tega je brez težave spoznati izmed drugih. Po kratkem pozdravu z malo deputacijo izginejo vsi v konzulatskem poslopi.

Cetinovič pošlje voz nazaj in postavi sebe na stražo. Kraj ni kaj ugoden za opazovanje. Dvorec je na prostornem vrtu, ločenem od ceste z visokim zidom, na obeh konceh zidú so vrata na vrt. Iz ceste je

mogoče opazovati oba vhoda, poslopje in prostor pred njim je pa pregleden pri uhodih ali na vrtu, kjer daljše opazovanje ne bi ostalo skrito; prikaže se vsak čas kdo pod verando ali pred postranskimi poslopji, globoče na vrtu ležečimi.

Cetinovič preži neutrudljivo prvi, drugi, tretji dan, nagovori tudi tega in ónega Kitajca, ki posluje v hiši, brez vspeha izkuša izvabiti z dolarji kaj. Reveži nič ne vedó, niso z gosti v nikakeršni dotiki, še ruskéga slugo od gospoda ne znajo ločiti. Drugemu kakor Kitajcu si pa ne upa in ne sme črhiniti besedice. Vélíki knez se prikaže skoraj vsako popóludne, pa nikdar ne sam in vselej ga brzo odpeljejo iskri konjiči.

Peti dan prinese nekaj novega. Doslej so časniki le priovedovali, kaj se je zgodilo, kogá je obiskal ruski admiral, kaj si je ogledal vélíki knez; danes pa govorijo o prihodnjem dnevi, da bo namreč zvečer velik diner na ruskem konzulatu, da je povabljeno vse dostojanstvo, tudi Tautai, kitajski guverné. Z nočjo počastí mornarica ruske goste z razsvetlavo, prostovoljno gasilno društvo bo napravilo produkcijo s parnimi brizgalnami.

Vendar ne bodo Rusi čepeli domá, ampak si ogledali nekoliko razsvetlavo, misli Cetinovič. Zmaguje ga nestrpnost čim dalje, tem huje; za trdno sklene ne izgrešiti take prilike in približati se Vladimiru, če tudi s silo in naj provzroči še tak škandal.

Časniki so prav poročali. Pogosto prihajajo drugi večer gospodje peš in z vozom na konzulat. Ljudstva, največ kitastega, nabira se vedno več na široki cesti, Tautai dojde v krasnem palankinu sredi večje gruče, ki ga s svetilnicami, praporci in šumečim vriščem piščalk, trobent in bobnov spremi do vrtnih vrat. Tù vsprejemata dva Rusa povabljenca, drugi ne smejo dalje. Brodovje je razsvetljeno, prostovoljni gasilci so zakurili brizgalne in poskušajo njih moč zdaj sem, zdaj tja, tudi med množico namerijo curek in si napravijo tako prostora. Obed ne traja čez uro. Gostje že odhajajo po dva, po trije; Tautaja odnesejo prav tako, kakor so ga prinesli. Cetinovič ne izgreši nikogar, pripravljen je vsak trenutek planiti na vrt, s pisemcem v roki, da bi se ga kdo ne zbal — o strela, vse nič, raz streho konzulatsko, s terase si ogledujejo Rusi razsvetlavo, na oglu stoji visoka postava, vzdigne kdaj pa kdaj binokel pred oči, on je — ne bo ga doli. Cetinovič gleda, kako se knezu zdaj pa zdaj gospod poklanja in lahko preračuni, kdaj se bo kdo prikazal na vrtu.

Temno je v duši Cetinovičevi, kakor na »Bundu«, kjer so gasilci pobili z brizgalno vse svetilnice, kakor daleč je sezala vaja. Po-

parjen, jezen, žalosten pride v hôteł »Evreka«, Tù ga opomni prazni želodec, da je začakal obed na »Bundu.« Pa gospodinja ima poleg lju-bezni do rednosti in natančnosti tudi nekaj usmiljenja v srci ter po-streže nerednežu, ki še zdaj ne vé za hišni red, z mrzlimi jedili in s steklenico šampanjca. Ukloniti mora svoje dostojanstvo in potruditi se sáma, ker služinstvo je opravilo svoje posle in odšlo.

Okrepčan prične slikar iskati novih pomočkov, ker po dosedanjem poti, priporočenem v Benetkah, ne doseže ničesa; vtihotapiti do kneza se nikakor ne more.

Iz časnikov vé, da je Vladimir namenjen potovati po Janktzu do Honkava, pot do tja znaša šest dnij, za vrnitev in ogled znamenitostj sme staviti dober teden. Ta čas hoče porabiti po svoji glavi in svojem nagibu; ako mu izpodletí vse v Shanghai, hoče potovati dalje za »Svetlano«, če tudi v Sibirijo.

Drugo jutro se oglasi v nemškem klubu za vstop; podanik Avstrije, ki velja med daljnim svetom za nemško, ne pričakuje ovir; po pridobljenih znancih upa priti pozneje tudi v kakšen angleški klub, saj je slikar in bo že védel vzbuditi zanimanje záse. Ker se klubisti zbirajo le zvečer in se ima ondaj predstaviti, čez dan nima kàj početi in gre še jedenkrat pregledovat okolico pred ruskim konzulatom; morda naletí danes na srečen slučaj, ker bo préžal zadnjikrat. Zapazi res tudi nekaj nepričakovanega, namreč gospoda, ki se mu vidi znan po obrazu in po hoji. Gotovo, prav na tem mestu ga je srečal že večkrat. Čudno, prav tako postopa, kakor slikar sam, danes se kar ne gane stráni. Cetinovič se umakne proti prečnim ulicam, na oglu se kakor slučajno obrne, gospod ni daleč za njim. Prvi gre nekaj časa po ulicah gori, in vstopi k brivcu. Obrnivši se pri vratih vidi gospoda stoječega na oglu; čez pol ure stoji še prav tam. Cetinovič koraka dalje skozi več ulic za konzulatom in stopi iz nasprotne stráni na »Bund«, pohajkovelec mu pride naproti. Ko nastopi mrak, pridruži se k prvemu še drugi opa-zovalec in oba se sprehajata tako, da mora ostati Cetinovič vedno med njima. Ne more več dvojiti, stražita ga detektiva; zadnji čas je opustiti to nevspešno taktiko.

VIII.

Avdijenca.

»Ste li ženin, gospod slikar?« oglasi se gospodinja, ko čez neko-liko dnij stopi Cetinovič prédnjo v salonski opravi ter zahteva vozá. »Glej, glej, kako ste se nadičili!« pristavi in prebira od nog do glave slikarja, ki, dasi tudi širokih pleč in krepkih udov, kaže čez pas mla-deniško šibkost.

»Ženin sicer nisem, vendar prosim najlepšega vozá in najponosnejšega kočijaža, kajti«, nadaljuje važno, »resni trenutki nastopajo; odločiti se ima danes usoda moja in še več druge osebe, a drugače, kakor Vi sodite.«

Ne vé, kam bi obrnila slikarjeve besede, katerih resnoba ji ustavi daljše izpraševanje. Gleda za odhajajočim vozom, dokler se ne ustavi pred ne prav velikim poslopjem, vendar nekako ponosno odlikujočim se sredi ograjene zelenice, nasajene z nizkimi drevesci, ki obetajo, da nastane s časom vrt okoli hiše. Poleg hiše razvija veter iz visokega jambora barjak avstrijskih barv. Kolikokrat je Cetinovič mimoidoč zaupno pregledaval dobro poznani grb! Z zaprekami mu je rasla misel, zateči se tù sem in iskati pomoči, ko bi ne našel drugače izhoda iz svojih težav. Daleč od domovine se mu je vzbudil polagoma prej neznan čut; jel se je zavedati, da je tudi njegovo državljanstvo nekaj vredno. Česa ne nauči človeka sila in potreba! Srečni óni, katerim se državljanstvo in národna zavest popolnoma krijeta! Zatekel se je pod krila c. kr. zastopnika takoj tisti večer, ko je zadnjikrat préžal pred ruskim dvorcem in ko je privabil s trdovratnim postopanjem dva oparazovalca, ki sta ga spremljala prav do klubne hiše. Vsprejeli so ga radovoljno v klub, skoraj prisrčno, tretjega Avstrijca, tedaj rojaka, dasi iz skrajnega juga, iz Dalmacije. Slikar, hoteč delati študije po Kitajskem, je pa res nekaj novega, zanimivega. Seznanil se je z več gospodi, tudi avstrijski konzul je bil navzočen in vsprejel je novodošleca uljudno, prijazno. Resnično je bil potreben Cetinovič takega občevanja, toliko puščobe in zopernosti se je nakopičilo v njegovem duhu, utrujenem po nevspehu tolikega potrpljenja. Izmučilo ga je čakanje do cela. V klubu vlada svobodno, prijateljsko ponašanje: resnoba, napeto delavnost, tisto kratko uljudnost nepoznatih ljudij, na kratko, ves amerikanizem odložé klubovci v svojem zbirališči. Tudi izmučenega Cetinoviča oblada dobrodejen čut, kakor bi bil prišel med znane ljudi. Posebno prikupi se mu takoj avstrijski konzul. Imel je na sebi nekaj, kar vabi in vzbuja zaupanje. Konzul, gospod Bilinski, sicer ni rojak v ožjem jezikovem pomenu, v zavesti ima le avstrijsko národnost, pa na tujem, sredi tako korenitega tujstva zlijó se Evropci nasproti Azijatom v jeden sam celotni živelj, veže jih čut skupnosti; neskladnosti, in podrobne razlike med naobraženimi národi so tako malenkostne v primeri z gramadno različnostjo azijatskega življa v vsakem obziru, da Kitajci zmatrajo Evropce vse iz jednega koša, prišle čez Véliko morje. Med naobraženci padejo družbene zapreke, da le znajo isti jezik.

Umevno, da se je govorilo v klubu o dnevnikih dogodkih, posebno ob avdijenci pri ruskem vélikem knezi, ki ima biti čez dva dni po

poročilu časnikov. Ker ja véde ista pot proti dómu, razloži slikar Bilinskemu nekoliko svojo nalogo do vélikega kneza in poprosi ga posredovanja za avdijenco. Drugi dan vloži pismo prošnjo. Rešitev je bila ugodna po osebнем potrujenji g. Bilinskega, ker ni šlo za nika-keršno moledovanje.

Odpeljeta se torej k ruskemu dvorcu: gospod Bilinski jasnega, prijaznega obraza, kakor vedno, Cetinovič poln odločnosti in upanja. Konzul hitro opravi, pozdravi svojega varovanca in se odpelje. Gospod odhaja za gospodom, Cetinovič pride na vrsto zadnji; malo pogreje ga, ko začuje napósled svoje imé in koraka po zložnih kamenitih stópnicah v prvo nadstropje; tù odgrne mož gosposke obleke pa služinskega stroja težki zavesi rekoč: »Njih eksclenca, admiral Tjepušin!«

To ime pribije slikarju nogo k tlom za trenutek; skoraj bi se vrnil, tako mu zadržti po živcih. S silo ukrotí razburjenost: »Saj si v Shanghaiju, mestu svobode«, hrabrí se. Vskloni se in stopi v dvoranico, kjer polusvit daje ne prebogati, a izborno ukusni opravi in temnim tapetam umeteljniško ubranost. Nasproti vrat, blizu jedinega razsežnega okna stoji pri mizici gospod v uniformi, majhne postave in zdravega obraza. Med črne, gladko pristrižene lase se mu vmešavajo sivi, pod visokim čelom senčijo obile obrvi tamne oči, ki na pol odprte mehko in prijazno motrijo došleca.

Ko ta stopi naprej in se globoko pokloni, povzame admiral besedo s prijaznim glasom: »Gospod Cetinovič, Vi imate izročiti Njegovi visokosti pismo, dà, pismo in neke spomine« — to govorèč pogleda v spisano prošnjo za avdijenco — »ker pa vse, kar je adresovano na Njega visokost, prejeman jaz, prosim, izročite meni, kar Vam je oddati.«

Gospod je tako dobrovoljno uljuden, tako prijazen smehlaj ima na gladkem, polnem obrazu, da bi res omotil človeka; pa ne boš me, misli poslanec in reče spoštljivo:

»Vzvišenost, prosim dovoljenja, da smem izročiti Njega visokosti neposredno.«

»Jaz, gospod ljubi« — admiral dene roko na hrbet in stopi bliže, obraz se mu razveže še prijazneje — »nimam tù ničesa dovoljevati. Njegova visokost ne prejmlje sam. Saj razumete,« pristavi nekako po domače, »visoke osebnosti so obložene z mnogim poslovanjem, imajo natančno razdeljen svoj čas. Bodite čisto umirjeni: pismo, kateremu prikladate toliko važnosti, pride takoj, brez dvojbe, do adrese svoje.«

»Je li važna izročitev moja ali ne, ne vém. Kar sem prejel, želim oddati tako, kakor sem bil naprošen. Meni je le do tega, da rešim zastavljeno svojo besedo. Preponižno prosim usluge, naj smem izpol-

niti svojo obljubo. Razlogi naročevalca mojega mi niso znani in nečem jih niti ugibati, niti preiskovati.«

Cetinovič drži pisemce v roki, admiral vzdigne roko, kakor bi je hotel prejeti, slikar umakne roko s pismom v prsni žep.

»Obžalujem nesrečno misel Vaše vzvišenosti, prosim ponižno oproščenja, saj ne delam po svoji volji; zagotavljam, da želim storiti jedino uljudnost, ljubav drugemu.«

Admiral hoče govoriti, a slikar hitro nadaljuje: »Nisem pričakoval zadržkov. Ko bi bil mogel količkaj slutiti ovir, da ne bom smel izpolniti obljube, gotovo ne bi bil prevzel naročila.«

»Torej pisma nikakor nečete predati meni?«

»Obžalujem, vzvišenost, адреса in obljuba me veže.«

»Dobro, storite z izročilom kar Vam drago.«

Srepro pogleda slikarja, stoječega kakor skesani grešnik, in mu pokaže hrbet.

Cetinoviča grabi, a vzdržuje se s poslednjo silo. Misel, da bi pustil admiral, stopil na hodnik, glasno zaklical princa po vsem imeni, ponudil mu pismo od Aleksandre — to misel še odloži.

V tem se admiral obrne in zaničljivo zategne ustni: »No, Vi ste še vedno tù, gopod slikar?«

Odpustil si me, dobro vem, méni Cetinovič sam sebi, jaz pa še nisem. Vskloni glavo, vzravna se, smelo opazuje nasprotnika reče zaduhlo: »Premišlujem, kaj naj storim z izročeniimi rečmi. Zdaj šele mi dohaja na um: ti zavitki, spisi, dragocenosti ali kar je, gledal jih nisem dasi tudi nimajo jednega pečata — morda sem prenašal res Bog vé kako važnost. Vzvišenost mi najbrže ne svetuje dobro, naj storim, kar mi drago. Gotovo, brez koristi záme ne bo.«

Z rastočim glasom suje besede iz sebe smelo, predržno: »V Evropo se ne vrnem tako brzo. Naj pridem v Ameriko, izkusim slobodno svojo srečo. Brez dvojbe, za nič se mi ni zatrjevalo, prosilo, prosilo hraniti, varovati dobro. Uverjen sem zdaj, da imam važne, tajne stvari. Zdaj ne bom brzdal svoje radovednosti.«

Admirala oblije rdečica do zlatega ovratnika, stopi trdo dva koraka naprej, nazaj . . .

»Od koga hočete imeti Svoje važnosti, tajnosti, Vi . . .«

»Prosim, preponižno prosim, naj jih izročim adresatu. Pošiljatelj je prejkone pristavil svoje ime, ali pa je sicer Njegovi visokosti že znan.«

Admirala je minula vsa potrpnost, žari mu obraz, trdo postavi nogo pred slikarja: »Vi se norčujete z menoj; take predrznosti nisem še naletel!«

Res močan, prav komandérski glas imaš, misli si slikar.

»Ne dražite me dalje, predrzni hinavec! Vi veste vse, prebrali ste vse, ne silite me do skrajnih pomočkov, izročite mi! Jaz imam pravico do tega.«

Cetinovič z lahkim poklonom, ne obrnivši očesa od gospoda, odgovori tudi glasno: »Ali jaz nimam pravice izročiti drugemu nego Njegovi visokosti.«

»Imam dovolj, Vi zahtevate tako.«

Stopi k steni, potegne jezno za vrvico, dvakrat, trikrat, v hiši nekje zazvoní drobno, jasno ... Cetinovič misli, zdaj-le bo počilo, jednega, tudi dva odbijem, planem na hodnik ...

Zaveso odgrneta dve roki, med vrata stopi visok, mlad mož, začujeno pogleda neznano mu osebo in admirala. Cetinovič stopi brzo do vrat s pisemcem v roki, vkloni se, pomolí pismo, princ je vzame, široko uprè modre oči na napis, obrne zavitek, ugleda monogram in izgine.

Admiral je obstal na mestu kakor pribit, slikar se pokloni, odide naglo mimo dveh gospodov doli, iz hiše. Stopivši na cesto si obriše pot in se oddihne.

Zavriskal bi od veselja in razburjenosti: »Šlo je, živela Aleksandra! Glej, najiskrenejši tvoj sovražnik mi je sam priklical Vladimira. Ha, ha, kakšen glas, dober komandant mora biti! Res, hude jeze je mož, pa kako bi ne bil, gotovo je ugenil naročitelja. Ne bil bi sicer napačen, čvrst je še. Gotovo ga še peče; hm, ni mala reč, menil je držati golobičico v roki, militi se ž njo, ali drugi mu jo je odvedel kar tako pred nosom. Kdo bi se ne jezil! Take ne najde več, oh dà, nikjer več!«

Zadnja misel nekoliko ohlaja radost slikarju; prekoračil je dolgi »Bund«, stopi do svojega pokrovitelja, avstrijskega konzula, zahvali se in pové, kako je bilo, misleč, najrajši mu razlôži sam, kar bi tako zvedel pozneje od drugih.

Gospoda Bilinskega zanima stvar. Beseda prinese besedo, polagoma zvé konzul vse bistvene točke Aleksandrine povesti. Ni bila povse neznana gospodu ta povest o neki tajni ženitvi na ruskem dvoru; domisli se, da pred leti je šlo nekaj takih novic po časnikih. Veselo si mane roki in meni: »Glej, glej, to je tedaj bilo. Veste, tudi tukaj je »China Mail« prinesla nekaj nerazumljivih stavkov, tako-le dobrih svetov; ni drugače, urednik lista je meril na isti dogodek. — »Pomorem, gotovo Vam pomorem,« meni na slikarjevo prošnjo za daljšo pomoč, »pa razumete, službeno se ne vtikam rad v tako kočljive reči. Tudi bi ne bilo vspešno. Pohodiva rodbine in poprašujva v klubu tako slučajno po gospé Seamensovi.«

Tako veselega še ni videla slikarja gospá iz hôtela »Evreka«. Prej tolikrat zamišljen, malobeseden, tožen si privoščí zdaj draga vina, govoriči, tiste sestre niti ne omeni več. V sobi razpostavi orodje svoje in jame risati, slikati, ne gospodinje, ki ima priti pozneje na vrsto, ko se po dolzem prenehu roka zopet privadi čopiču. Kitajskega prostaka, starca, mladeniča, kakeršnega ugrabi v obližji, posadí pred sé in dela neutrudljivo. Ne gane se od hiše do večera; tako mu je všeč pod streho Američanke, kakor bi bil tù domá. V resnici si preganja čas s Kitajci, da bi lože pričakal popolno zvršitev svoje prve naloge. Uverjen je, da poišče zdaj knez njega, vsak čas je pripravljen na poziv. Peti dan po avdijenci se mu predstavi mlad ruski částnik, lep, droben mož odprtega duha in obraza, jeden ónih ljudij, ki si pridobijo na mah zaupanje.

»Visokosti je volja vsprejeti Vas, kakor ste prosili; lahko pridete takoj,« reče. »Ako dovolite, počakam Vas.«

Cetinovič zdaj ničesa ni prosil, mogoče je to druga rešitev prve prošnje. Urno se pripravi in odpelje s částnikom v rusko palačico. »Kar vstopite tukaj-le,« reče poslovivši se in pokaže na vrata tik dvoranice, kjer je bil nekaj dnij prej viharen šestanek z ekscelenco Tjepušinom.

Visokost vsprejme vse in zloži na mizo, kar mu izroči Cetinovič. Po daljšem prestanku — gledal je izpred sebe, na mizo, skozi okno, akoravno pregneno s tančico — stopi pred slikarja in reče: »Hvala Vam, dobro ste varovali. Vi ostanete še tukaj? Prosim, počakajte, da se vrnem. Odpotujem v Hankav, ne vem, kdaj pridem. Čez deset, štirinajst dnij. Gospod Perelešin, prijatelj moj, pokliče Vas kakor danes.«

Ker se visokost zopet zagleda v okno, pokloni se Cetinovič in stopa proti izhodu.

»Prosim še, gospod: veste li káj o guvernanti? Ste li našli dete?« Slikar pové na kratko, kako daleč je našel gotov sled in izreče upanje, z vstrajnostjo rešiti to nalogo svojo.

»Izkusite zvršiti do mojega povratka. Bati se Vam ni treba česa; pa saj tudi pred admiralom niste imeli strahú. Zdravstvijte!«

Ni mu tekla nemščina gladko, kakor admiralu, pogovor je bil nekoliko tudi angleški. »Da bi znal dobro francoski, vprašal me je najprej po tem«, meni sam v sebi slikar, »čul bi bil morda več.« Vendar si je mislil prej drugače ta sestanek; ni zadovoljen, dasi je dokončal prvi del svojega sélstva.

»Nič me ni vprašal ob Aleksandri; le omenil je ni! Kako težko so se mu trgale besede. Res ne more biti lahko povse neznanemu človeku kar na mah odkriti srce — če ima res še káj prikritega v njem. Aleksandri se bo odvalila vendar jedna klada raz dušo, ko dobí prvi moj telegram.«

Spotoma do urada skuje telegram, ki ne more káj izdati nespo-razumnikom: »Gerster, kipar v Benetkah. Prvi posel dognan, pogajanja so se pričela pred petimi dnevi. Točka druga še ni dognana; visi. Dosedanje postopanje imelo vspeha za jedno desetino.«

Dosedanje dogodjaje razloži natančno in stvarno Aleksandri v dolzem pismu, katerega pa ne bo dobila pred oseminštiridesetimi dnevi.

(Dalje prihodujič.)

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal J. Trdina.

34. Stražáni. *)

(Konec.)

Stráška pšenica sloví za najboljšo po vsi Krški dolini. Vsak kmet si je želí kak mernik za seme. Tako jeklena in móčna pa vzrase zato, ker se ji gnojí posebno premeteno kakor nikjer drugod. Vaščanje si nagrabiljo najprej v bukovji listja, kar se godí skrivaj, kajti dobrava ni njihova, nego grajska. Listje namečejo v visoke kupe na konci njiv proti burji. Ti kupi stojé mirno, dokler ne začne pihati od Gorjancev ostra, hrvaška burja. Silni veter raznese in raztrosi listje brzo po vsem polji od jednega konca do drugega in njive dobé potrebni gnoj. Stražáni gledajo, ne da bi morali geniti le z jednim prstom. S tem duhovitim domišljajem so prisilili naravno moč burje, da jim dela na polji, kakor so prisilili drugi sloveči razumniki naravno moč para, da goni najtežje vlakove po železnicah. Dalo bi se povedati brez števila vzgledov, dokazujočih, da se Stražáni nič ne brigajo za ljudske šege in običaje, nego da živé popolnoma po svoje, da si znajo samí svetovati, stati na svojih nogah, misliti s svojo pametjo. Če v kakem inem kraji želí mož, da bi mu prišla žena s polja domóv, pošlje pónjo otroka, ali pa jo gre sam klicat. Stražánu se je zdela ta splošna navada preveč prosta in zastarela, pa je prislonil k hiši lestvico, zlezal na vrh strehe in jel vpiti s slemena, da se je čulo lahko v deveto vas: »Oj, žena, bali domóv, bali!« Rekel ji je še nekaj, česar vama pa ne povem, ker sta še preneumna in bi se utegnila káj pohujšati. Drug Stražán se je tako razsrdil videč, da so ga prevarili najboljši prijatelji, da je dvignil roko in se zaklel

*) Na 144. str. v 12. vrsti od z dolaj mora biti „prisojnega“ (a ne „prisojenega“); na 145. str. treba je „baš“ iz 7. vrste od z dolaj premekniti v 8. vrsto, da se bode bralo: . . . »da jim je naklonila baš ta neskončna beda neumrlo imenitost in slavo. Kruh so si namenili peči« i. t. d.

s svečanim glasom: »Kar obesil se bom!« To rekši steče proti podu in se splazi pódenj. Mimogredoč Zálóžan ga vpraša, kaj dela? Stražán odgovorí zastavno: »Varujem se smrti. Da ostanem na prostem zraku, bil bi se nemara res obesil, tukaj pod pódom mi hvala Bogu to ni mogoče. Stražáni pa so samobitni in modri ne le v dejanji, ampak tudi v besedah. Oní govore malo ali jedrasto in pomenljivo. Vsak drug gospodar bi dejal: »Z denarjem, ki ga stržim za češplje, plačujem cesarske davke, za krajcarje, katere ujamem za orehe, pa si kupim podplatov.« Stražán pa vé, da bo moral dajati Bogu odgovor za vsako nepotrebno besedo, zato se mu gnusi tako dolga govorica. On velí samó: »Na češpljah so fronki, na orehih podplatje«. Po takem se lahko razume, kaj nam hoče povedati, kadar nam tožári o slabi létini, »da so mu se izrožičili vsi fronki, podplatje pa pozebli.« Za češplje bi dobili Stražáni lep denar, ko bi jih obrali in otresli samí. Ali o Mali maši prilomastijo jim na proščenje lačni sebenjki iz nepriлюдnih Kamnic ter jim potrgajo in poklatijo več nego polovico sliv. Radi tega kradeža pomenkovali in dogovarjali so se marsikdaj pod občinsko vrbo. Po zrelem premišljevanji so spoznali, da se kot dobri kristjani ne smejo srditi radi te kvare, ker škodi jeza duši in truplu. Najmenj se jezi človek takrat, kadar póje. Ko jim bodo Kamničani zopet pokradli češplje, ne bodo jih zato nič preklinjali, nič tožili, nego jim bodo pokazali nejevoljo svojo s primerno pesmijo. Prosili so pesnika svojega Škripalca, da bi jim jo zložil. Škripalec je sédel in v treh dneh je dogotovil pesemco, ki je bila res da prav kratka ali je oznanila svetu vso misel poškodovane srenje. Prišlo je proščenje in Kamničani so po stari svoji razvadi pojedli zopet več nego polovico stráških češpelj. Po storjeni tatvini so se ustopili vaščanje po vrsti na cesto in začeli prepevati zvonko in ginljivo: »Boljše bi b'lu, De b' pri nas maše ne b'lu — Je Kamničan pridrl — Nam vse češplje požrl — Oj, vse češplje požrl!« — Romarji so se čudili in jih povpraševali, kaj pomenja to petje? Bogoslužni Stražáni so jim odgovorili: »Mi pojemo zato, da se ne jezimo prehudo in ne oskrunimo s togoto svojo današnjega praznika«. Vsi tujci so hvalili njih pobožnost in pohlevnost in čestitali Kamničanom, da imajo tako krotke sovražnike. Neko leto pa se je pripetilo, da so zasačili tatu, ko je visel na češplji in jo obiral. Srenja se zbere pod vrbo in naročí cerkovniku, naj vzame kamen in zapodí Kamničana z drevesa, ali brez surovega razgrajanja. Opomni naj ga z jasno ali s položno in olikano besédo, ki bo izpričevala, da so Stražáni ostali pravi nasledniki nekdanjih izobraženih meščanov. Cerkovnik gre s kamenom pod češpljo in velí blágo in nežno: »Pri-

jatelj Kamničan! Ne zameri, da te bom opozoril na neko zmotnjo. Ti gotovo misliš, da stojiš na veji kake kamniške češplje. V ime slavne srenje stráške moram ti poročiti, da je to drevo božje in naše. V ime iste slavne srenje moram ti priobčiti tudi še to, če ne pojdeš précej ti doli, da pojde pa kamen gori. Vendar me naudaje sladko upanje, da mi ne bo treba zvršiti nemile kazni«. Ta zvršitev res ni bila potrebna, kajti je Kamničan skočil na tlà in pobegnil, predno je cerkovnik še dokončal resno, ali kar se dá priljudno svarilo svoje. Stražáni trdijo, da sta pesem in opomin pomogla vsaj toliko, da Kamničani od takrat ne pojédajo in ne jemljó s sabo nikoli vseh sliv, katere natresejo, nego da jih puščajo nekoliko pod drevesom za domačine. Kakor te imenitne zgodbe in dela razvédela se je do maleda po vsi dolenski in hrvaški zemlji tudi mična povest, kako znajo pogoditi Stražáni, kdaj je kaka bolezen nevarna, kdaj pa ne. Stráška mati je vprašala bolnega svojega otroka: »Sirotek, ali bi jedel pícka (pišče)?« Dete odgovori: »O, bi, mama, bi, pa še kako rad.« Mati pravi: »Hm, to je že prav, ali viž, kako ga boš jedel, ko ga pa ni! Itak me jako veselí govorjenje tvoje. Komur diši pícek, ni še za smrt bolan. Zdaj se nadejam, da kmalu ozdraviš.« — V treh dneh je skakljaj sinček zopet po hiši vesel in zdrav kakor riba. Po vzgledu te bistroumne matere barajo Stražáni vsakega bolnika, če bi jedel pícka? Ako pritrđi, vedó, da mu ni treba doktorja, ker bo okreval tudi brez njega. Če pa pravi, da ne mara nobene jedí, niti pícka, snamejo kape in klobuke in molijo za dušo njegovo, kateri po njih misli ne more zdaj noben doktor več ubraniti, da bi se ne ločila od telesa. Po taken prebivajo ti vaščanje v vseh boleznih brez zdravnika in si prihranijo s tem marsikak peták in deseták, ki jim zaleže potem za druge koristnejše in potrebnejše reči. O Stražánih pripovedujejo ljudje še mnoge ine smešnice in čenče, ki so pa le malenkosti, na katere se ne jezí noben pameten človek, zato vama jih tudi ne bom razkladal. Hotel in moral pa sem vama naznaniti zabavljice, ki so kolikor toliko ujedljive in razaljive in naklonijo nagajivcu lahko pljuske in bátine. Zdaj spravita slobodno črnilo in peró! Ti dve knjižici pa bom dejal v svojo skrinjo, da se ne izgubita. Potrpita še nekoliko, da vama povem, zakaj sta pisala o Stražánih take neumnosti. Pravo za pravo nekatere teh pravljic niso tako trapaste, kakor se zdé samopašnim negodnikom. Vsaj jaz bom vedno trdil, da je stokrat bolje in Bogu ugodneje, prepevati kako nedolžno pesem nego srditi se in preklinjati bližnjega. Toda pustimo bajke! O njih se pomenimo morda obširneje drug krat. Za zdaj vama bom razložil, kaj sem učakal in izkusil v Stráži. Pod to vasjo stojé

velike in slavne opečnice. Dela se v njih tako zvoneča in trdna opeka kakor nikjer drugje na Dolenjskem. Zánjo je vlak še v daljnih krajih. Jaz sem mislil, da bi se dalo s tem blagom kaj zaslužiti in se nisem motil. Jel sem vozariti straško opeko kmetom in gospódi. Ujel sem vsak dan najmenj pet goldinarjev. Če sem potrošil dva goldinarja, živel sem o njih prav dobro in trije so mi ostali v žepu za davke in druge potrebe. Večkrat sem napajal v Stráži. Od konca sem sedeval v krčmi sam in tedaj ni bilo prilike, da bi storil kaj hudega jaz drugim, ali kdo drug meni. Neko soboto pa se je bilo zbralo precěj pivcev, ki so se prav živo razgovarjali. Mislil sem si, da moram tudi jaz rěči vmes katero. Ali sem skupil! Ranjki moj oče so me imeli trdo v kleščah. Zahajati nisem smel ni v krčme ni v druga taka društva, v kojih se zvé kaka novica in šala. O Stražánih nisem domá nikoli nič slišal, zato nisem mogel vedeti, kako mi se je meniti ž njimi, da jih ne razžalim. Dejal sem dobrovoljno: Možje, ta-le vaš hrib treba bo odkopati. Utegne se zvrniti na vas, če ga sune le kdo z nogo. O teh besedah zašumelo je v hiši, kakor bi bil dregnil v sršénje gnezdo. Pljusk! priletela mi je težka roka na desno lice. Vprašal sem dedca, zakaj me bije? Zatulil mi je tresoč se od jeze: »Za nečedni tvoj gobec.« Zaman sem se veril, da nisem hotel nikogar zbsti z nedolžno svojo opomnjo. Kmalu potem je začelo zvoniti mrliču. Mene je posilil smeh pa sem bleknil: Jeden zvon se je nocoj prehladil, da je dobil hripav glas. Vsa družba vzdívjá in plane váme. Padalo mi je po glavi, hrbtu in kamor je kdo dosegel. Jaz nisem bil tako moder, da bi bil ugenil, zakaj so se ti čudni ljudje razkačili name. Najbolje bi bil storil, da ne bi bil zinil ni črke več proti njim. Ali dobro vince me je bilo pogrelo in ublažilo. Od Stražánov bi se ne bil ločil rad v sovraštvu. Na-dejal sem se, da jih bom pomiril in zbogal še najprej s kako mastno pohvalo. Vprašal sem pivca, ki se mi je zdel med vsemi najzastavnejši, kako gnojé vaščanje pšenici svoji, da jim rodi tako plemenito zrnje, kakeršno se ne najde lahko v vsi kranjski in štajerski deželi? Ni on ni drugi Stražáni mi ne odgovoré ničesa. Molčé skočijo vsi zajedno iz hiše na dvor po polena in vrnivši se začnó mlatiti po meni, kakor da nisem krščen človek nego kak srenjski oreh. Pobegnul sem jim brez klobuka in biča. Pri opečnici sem potožil delavcem, kako so me na-žigali Stražáni. Zagrohotali so mi se zlobno in dejali, da sem bil še premalo kaznovan za neugnani svoj jezik. Tuđi oni so me jeli mikástiti, suvati in naklepati. Jaz nisem znal, da so ti opekarji stráški fantje. Od takrat sem se ogibal Stráže in napajal v prijaznem Zálogu ali pa v Báltovi Vasi. V Zálogu sem se seznanil s prekanjenim godcem Ber-

nárdljem. Ta možiček mi je natanko razložil vso zgodovino vasi Stráže, svojstva prebivalcev njenih in burke, s katerimi jih pikajo Prečinci in drugi župljani in sosedge. Zdaj sem seveda lahko razumel in spoznal, zakaj so jih besede moje zapekle in dvignile náme. Bili so uverjeni, da sem jim prišel zabavljat. Povesti o njih sem si dobro za pomnil in jih nisem jemal nikoli več v misel, kadar sem se pomenkoval s Stražáni. Govorjenje, s katerim sem jih nevedé razžalil, oprostili so mi sčasoma in občeval sem ž njimi potem zmerom prijazno in brez neprilike. Zdaj sem se že tako postaral, da mi se ne ljubi več voziti opeke. Mesto mene bosta hodila v Strážo vidva. Da ne zagazita v nesrečo mojo, nosila bosta s sabo ta-le spisek in ga brala spotoma na vozu ali v kaki krčmi. Opominjam vaju, da ne bosta govorila proti Stražánom nobene reči, ki je v njem zabeležena. Ker pa človeku ni dano, da bi vedno molčal, pripovedujta jim kaj tacega, kar jih bo veselilo in se jim prilagalo. Z dobro vestjo priznavata lahko izredno umetnost in pridnost stráških mladeničev, ki zdelujejo tako izvrstno opeko. Po pravici bosta hvalila tudi stráško vino, ki se kósa, če je zánj létina, z imenitnim trškogorcem in grčevcem. Največjo čast in slavo pa bosta dajala stráškemu svetniku, ki leží v tamošnji cerkvi, ali ga doslej niso smeli dvigniti, ker mu živí še nekaj žlahte. Bernárdelj je védel o njem samó to, da se zove sv. Drnúncelj in da se je posvétíl še pred rojstvom svojim s trdo pokoro in pretežavno hojo po božjih potih.« — Izkušnja je potrdila, da je previdni Čandrá ževce prav izvrstno skrbel za sinova z zgodovinskim svojim narekovanjem. Précej prvi ponedeljek je poslal po opeko Jarnejca. Dal mu je zapisno knjižico in ga opomnil, naj jo prebere pazljivo vsaj dvakrat ali trikrat, da mu se ne izmuzne kaj iz spomina. V torek je šel v Strážo Andrejec, prímiši isti napotek od roditelja. Brata sta se zmerom tako vrstila, da je vozil jeden dan starejši, drugi dan mlajši. Oba sta izpolnila na tanko očetov nauk. Prebiralá sta stráške zgodbe tako marljivo, da sta jih znala ob tednu na pamet. Nevarnosti sta se torej lahko ogibala. Pomenkovala in družila sta se s Stražáni zložno in prijazno od prvega začetka do danes. Neizrečno jim je ugajalo, da sta hvalila na vso moč o vsaki priliki njih sinove, vino in svetníka. Sčasoma sta se uverila, da so vredne jednake časti in hvale tudi mlade njihove hčere. Bati se jima ni bilo radi njih nikogar. Domačim fantom sta se prikupila in priljubila, da so se ž njima pobratili in dovolili, da se smeta zabavljati brez zamere s stráškimi krasoticami. To dragoceno pravico sta rabila tako pridno in vspešno, da sta si našla kmalu jeden za drugim ljubico in nevesto. Ni še dolgo, kar sta oduševila vso Strážo

s preimenitno novico, katero sta brala v slovenskem časniku. Velika ljubljanska gospóda so zdelali načrt, po katerem se bo naredila dolenjska železnica ne samó do Novega Mesta, ampak tudi do — Stráže! Vsi vaščanje so zatrdili v jeden glas, da jim je izprosil to milost svetnik, čegar svetinje imajo v cerkvi, kajti se Stražáni sami niso poganjali še nikoli za nobeno železnico. Ko so zvedeli to radostno naznanilo straški starci, zaigrale so jim solze v očeh, hvaležno so dvignili oči proti nebu in dejali s svečanim glasom: »Drági srenjčani! Jela so se nam prikazovati znamenja, katera izpričujejo, da Bog ni še pozabil in zapustil zvestih svojih služabnikov. Slava dedov naših spi, ali ni umrla. Kazno je, da se je prebudila in da vstaja že iz groba na žalost in sramoto Prečincem in vsem drugim obrekovalcem in neprijateljem našim. Morda prej nego mislimo, slišalo in razširilo se bo po vsi slovenski domovini ponosno poročilo: Stražàn gre na dan.«

Pismo Stanka Vraza Josefu Roštlapilu.

Priobčil dr. K. Štrekelj.

»Bog Vas sprimi dragi v' duhi slavenskem brate!

Ne čud'te se, kaj Vas listek iz rok bezimennitih dosegne in iz krajov, odkud, kak Vaš in moj učitelj (Bog mu daj Mozesove leta!!) pravi, — neposláno — ještè nikoho, ta ke Slavě, — ač jim davno místa přichystáno — ne čud'te se, kaj i v' teh rajskih pušeah slavenskih glasov (ak ravno slabih!) čuti, in nchajte mi zameriti — ah ne bote mi ne, ker mi serce pravi, kaj sva oba sina jedine matere, brata v' duhi, naša života in žile so statki jednega mozga in jedne kervi. —

Na sprehají sem včera srel vašega prijatelja g. Petra s' nekim Dalmatincom vred, katerega sem že dolg čas poznal. Z-njim neke besede govorivši o našega odcestovanja, si taki je Vaš prijatelj zgolčal, kaj naskorema odhajal bo proti severu, t. i. na Česko. Kak na vsakega Slavena rad po njegovem narečji (— na kelko mi je znano) zgolčim, sim taki na njega po mojem českem zgolčal — ali vstrit mojej včaki sem zvedil iz njegovih ust, de mu je narodna slovesnost jako prijeta. — Po gorljivih rečih vgodiva na časopis museum českého, na české spisatelje —, na Čelakovskega, Kollara in po njem na Vas. —

Ker mi je pravil, kaj ste Vi najberž moj verstnik (byrdkwoz), sem nakanil Vam itaki in 'z prepolnega serce mojo presilno naklonost do Vas pisati; — al zdaj se mi od radosti misli tak po glavi pletejo, de

ne vem, kaj bi Vam roka moja trepeča naznanila, kaj bi Vam bilo naj draže in prijatneše. Dobro znam, blaženi Češe!, de Vi čestitelj in učenec Kollarov ne samo s' Čehmi smilenje mate, kda je nezgoda obide, ter ze vsakim slavenskega imena bratom, kda se njim zle pripeti, tak bote i smilenje meli s' našim vbogim Slovenskim narodom v Stajari, kterege narečje še je precej čisto, al ga dozdej njegovi spisateljji oskrunjavali so. Naše mladenci so po nemškem zredjeni, — in tak na pol Nemci. Malo nas je, ki smo se nemčini odetergali. — Vlastenske misli in vnetoste besede do narodnosti je pri nas v dolnem Stajari blazenje. — Spisateljji samo abecede zmišlavajo, v' vlastnem narečji ničesar s'vun nekih po nemškem skopičenih (k. kopito) molitev ne pišejo, kaj njih malokda selanec razumi. Severnih Slav. jezikov, brez katerih pomoči zastoj na izpasenje čekamo, se skoro noben ne vuči. Še bi Vam lahko več tak žalostnih obrazkov statka naših Slovencev pisati mel, ali neham vašega čutlivega serca s' njimi trapiti. Mislé, de u vašem knižstvi malo če ne nobene Slovenske al Hrovatske knižice najti ne bo, Van te drobtinice naše slabe slovesnosti, in neke pesmičke hrovatskih pevcov pridenem, s' tem raj, de menim, de Vam bo prijeta mojega brata Gaja vlastenska pesem, kateri Vam v' 456 znelki Sl. Dc. pridružen stoji. — Osudek Čelakovskega o naše čbelice ste, dobro znam, v' časop. m. česk. čteli; tam so i neke Prešernovih pesem preložene, lahko je tak originalu priravnate. Rad bi Vam i prvi i drugi zvezek poslal, al, bogužal!, njuj nemam, in u Gradci njuj taki ni dobiti; tedaj prosim to za dobro vseti, kaj sem zdaj premogel. — Htel sem v' Duncj mojih prijatlov obiskavat, ali nedvorliva policija, mi je nehtela mojega cestovnega pisma v' Duncj prepisati; in po takem je moje veselje skaljeno in že dolgo gojena nadaja preč, se tam s' nekimi vlastenci drugih Slav. narečij ziti, — in, ako bi mogoče bilo, v' Pešt k' nogam našega proroka romariti. — Sklenem moje nesporedjeno pisanje s' pobratinskô prošujó mojo derznost ne za zle vseti, in če mi dovolite, prositi Vas za odpisek. — Bog Vas spremi na radost Vašega zvestega brata

7. Stanovita Frasa — Slovenca.

Moj adres je: N. N. učencu modroznanstva drugega leta. — Stanujem v Murvorstadt Mariahilfviertel, Nr. 510. 1. Stock.

Pisal v' Gradci na den sv. Hyneka 1834.^e

Zgoraj objavljeno pismo bo zanimalo literarnega historika na več stranij; zato mislimo, da smo prav storili, ako smo to malost dali natisniti. Tudi je izvornik našim preiskovalcem od rok in težko pristopen.

List je pisan 31. dné julija 1834. leta; torej je iz prvih let Vrazovega delovanja. Izvornik je pisan seveda v bohoričici in tudi v čeških citatih

in imenih se drži pisavec starejšega češkega pravopisa; mi smo ga prepisali v današnje pisavo, ob enem mu pa vestno pustili starejše oblike.

List je pisan Josefu Roštlapilu, še zdaj živečemu rodoljubu češkemu. Ker je ta mož dandanes menj znan, ne zdi se mi odveč, povedati nekaj črtic iz njegovega življenja. Rojen je v Kostelci na Orlici 15. avgusta leta 1809. Gimnazij je obiskoval v Rychnovu, v Pragi in v Kraljevem Gradci ob enem s Kajetanom Tylom, znanim češkim dramatikom. Filozofične razrede je zvršil v Litomišli, potem pa je šel na jedno leto v Olomuc pravoznanstva poslušat. Ali pri tem ni ostal, ampak posvetil se je bogoslovstvu, katerega se je učil v Kraljevem Gradci. — Zgodaj že se je zbudila v njem goreča ljubezen do materskega jezika, kar mu je nakopalo mnogo sitnosti. Ko se je leta 1832. v Kraljevem Gradci umeščal škof Hanel, spisal mu je Roštlapil slovesno češko pesem. Leta 1835. v duhovnika posvečen, je najprej služboval v Miletínu za fajmoštra Arnolda. Tam se je seznanil s K. Jaromírom Erbenom, na katerega ga je vezalo ves čas goreče prijateljstvo. Ko so Arnolda odstranili, služil je v Miletínu za administratorja Černega; od tega se je navzel velike ljubezni do astronomije. Ali kmalu je bil tudi sam premeščen v nemški Schwarzenenthal v Krkonoših. Tam ostane le malo časa in po kratkem službovanji v Všestoru in Přepychih pride leta 1840. za kaplana v Dobruško. Tu ga nahajamo do leta 1856.; tedaj ga pošljejo za administratorja v Jesenico in naposled v Opočno, kjer postane leta 1857. fajmošter. V Opočnu je živel do 1885. leta, in tam smo imeli mi priliko, prepisati Vrazov list. Postal je pred nekaj leti tudi častni dekan, zdaj pa v pokoju živi v Dobruški pri Opočnu. — Roštlapil je objavil več pedagoških člankov v »Přítelů mladeže« in »Sborníku«; sodeloval je pri „Časopisu pro katolické duchovenstvo“ in pri „Sbírki kazatelski“. Posebe je izdal „Biblicko paedagogiko“ leta 1845. v Kraljevem Gradci. Za „sodski red“, katerega sta prelagala na češčino dr. Štrobach in K. J. Erben, počesil je vse naredbe, kako je treba spisavati in urejati cerkvene matice. Leta 1885. je spisal asketično knjižico „Menší hodinky na všecy svátky blahoslavené Panny Marie“. Roštlapil spada k najbolj gorečim buditeljem češkega naroda; v tem oziru si je pridobil nedvomnih zaslug. Zbiral je tudi pridno narodne pesmi, katere je njegov prijatelj Erben objavil v svoji znani zbirki. Leta 1864. je bil izvoljen za dopisujočega člana Muzeja Češkega. Da je bil o svojem času znamenit borilec na narodnem polju, razvidi se lahko tudi iz tega, ker mu je Kollár, katerega je leta 1845. v Pešti obiskal, v 73. sonetu III. knjige („Slavy Dcera“, 456. sonet) postavil spomenik:

„Na lístkách ty názvy byly psané:
Liskay, Kuzmani dva Slováci,
Kampelk a Kačer Moravané;
Roštlapil Čech s Koubkem, při Poláku
Sadovském Gaj Horvat, nováci,
ó, by jen mou nezklamali čáku!“

Na to mesto se tudi Vraz v svojem listu (proti koncu) ozira.

Kakor mi je Roštlapil pravil, je gore objavljeni list edini, ki ga ima od Vraza; korespondenca se ni razvila, čemur je morda kriv različen stan, ki sta si ga rodoljuba izvolila. Vrazov list poslal je lani dekan Roštlapil Českemu Muzeju, da se hrani v tamkajšnji zbirki.

Tudi Petera, katerega omenja Vraz kot Roštlapilovega prijatelja, je bil v svojem času znan rodoljub; v poznejših letih se je pečal posebno s starožitnostimi in je posebno pridno preiskoval bližnjo in daljšo okolico Kraljevega Gradca.

Verzi, katere navaja Vraz v početku pisma, so vzeti iz Kollárjeve »Slavy Dcere« (III. 129. sonet):

„V tom mi padne v oči psaná hezko
tablice, kde čítám bolavě
jména: Štýrsko, Korytansko, Slezsko;
Aha! myslím, odtud neposláno
ještě nikoho sem ke Slávě,
ač jim dávno místa přichystáno.“

Ta sonet je Vraz preložil na slovenski jezik, glej Kres III. 43. —

Ocena Čelakovskega o »Kranjski čbelici« je natisnena v »Časopisu českého museum« VI. 1832 str. 443—454. z naslovom: »Krajinská literatura.« Tam so preložene tudi štiri pesmi Prešernove: »Slovó od mladosti, »Hčere svét«, »Vojáška« in sonet »Tak kákor hrepení okó čolnárja.«

»Gaja vlastenska pesem«, o kateri pismo govori, je neki slavo-spev, ki je izšel leta 1832. v Zagrebu z dolgim naslovom: »Szlavoglasje iz Zagorja preizvishenomu i viszokopoglavitomu gozpodinu Stefanu Osegovichu od Barlabassevca — zlatomu vitezu, ceszarszko-apostolzkoga velichantzva tolnachniku, preszlavnoga kraljeztv dalmatinzkoga horvatzkog' i szlavonzkoga ztola szudbenoga, kak takaj szlavanih varmedj szriemzke, zagrebechke, krisevechke, varasdzinke i pestanzko-pilisko-solthzke szudbenih ztolic priszedniku — kakti trojednoga kraljeztva dalmatinzkoga, horvatskog' i szlavonzkoga ter viszoke chazti banzke mestru pervobilesniku vu orszachkom zjedinjjenih treh kraljeztv zboru v' Zagrebu 24. rosnjaka 1832 zebzanomu. Vu narodni peszmici zpevah L.judevit Gay, viszokoga ztola banzkoga priszesni bilesnik. — Vu Zagrebu, Pritiskano pri Francu Suppanu 1832.« 8°. 8 strani.

Zadnji brát.

1.

„Počivaj sládko v zémli hladni,
Najljubši brát moj — zadnji brát!
In duši tvóji Bog vsevladni
Porósi svójo blagodát!

Pač burno mi je srcé bílo,
Solzilo se mi je okó,
Ko pod zeléno to gomilo
Pokladal tvóje sem teló.

Zdaj spiš! — In vse krilate želje,
In tvóje nádeje zlaté,
In toga vsà in vsè vesélje
Ti v mirnem srci mirno spé.

Ti spiš! A tù ob tvójem gróbi
Pa sébi kópljem jamo jaz,
Da v smrti spavala družnó bi
Kot sva prežila žizni čas.

Jaz v zémlijo sem položil tēbe,
A kdo pa méne položí?
Kdo v mrzlo, črno prst zagrébe
Življénja trudne mi kostí?

Da záme nima svet prostrani
Továriša, pač véim in znám;
A to bolí, da v samostáni
Poslédnji sem menih in — sám!« . . .

Boléstno Stanko zatrepéče,
V solzàh se koplje mu okó . . .
Oh! solze srčno bol hladéče
Kropijo jámo mu svojó.

2.

Čaróбно na nebésnem svodi
Svetlé se zvezde vžigajo:
Mirnó je vse, mirnó povsodi,
Meglé iz tal se dvígajo.

A iz kapéle v samostani
Glasé se v mégel tihi plés
Glasovi žalostno ubrani:
»Oprósti ga, Gospod nebés!

Oprósti ga! — Kar gréhov storil
Menih je Stanko svóje duí,
Osamljen v célici pokoril
Za njé se dni je in nočí.

Za bratom brata z zlobno roko
Pobrala mu je kruta smrt,
In grób je mnog pred njim globoko
Za druge bil — ne zánj — odprt.

Da bil bi zánj, kako želéče
Položil život svoj bi vánj,
Saj tam srcé mu kopernéče
Počilo bi brez mučnih sanj! . . .

Zdaj konec je življenja strupa,
Užil je Stanko dosti ga:
Izpraznjena do dnà je kupa! . . .
Oprósti ga! — Oprósti ga!« —

3.

Odprepo dveri se kapéle,
Iz njih počasi in resnó
Zaviti v dolge plašče béle
Menihi Stanka v grob nesó.

Molčé pogrébcev trop koraka,
Mrtvaškobléd trop in neštét;
V obrazi slédnjem črta vsaka
Samó trohnohe nosi sled.

Nad njimi davno groba vrata
Usoda zatvorila je,
A smrt poslednjega njih brata
To noč jih obudila je.

Molčé gredó, molčé nesó ga
Iz svetle cerkve v grób teman;
Ko s črno zémlijo zakrijó ga,
V slovó zaóri spév glasan:

»Oprósti ga, Gospod nad nami!
Da mir darí ti groba hlád! —
Počij, počij si v mirni jami,
Najljubši brát naš — zadnji brát!« . . .

Fr. Gestrin.

Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Spisal M. Cilenšek.

II.

Naše Ložnice bregovi niso visoki in po nekoliko — osobito nad mlini — tako nizki, da moreš skoro povsod do vode. Ker je zemlja večinoma rahla, izpodjeda jo in odnaša odkrušene snovi ter jih nagramadi na pripravnih krajih. Sevéda se to dogaja samó za povódnji, kajti inače je jako pohlevna. Na ta način se tvarjajo podbrézine, ki sezajo neki prav daleč pod površino. Tù je voda navadno največja in dela tolmune, katerim se ne more priti do dna. O jednom smo že poročali; a nahaja se še drug, véliki tolmun imenovan. Tù so se pripravljali večkrat na lov velikanskih rib, ki navadno v podbrézini živé in stoprav ob povódnji v deroče valove molé odprta žrela, v katerih klinastem zobovji ostaja vse, kar drvé razjarjenega življa silni valovi. Ko so nasičene, izginejo v globino. Marsikdo jih je bajè tudi videl v temnih nočeh, ko so se nalik kitom vozile v vodi in njih luske razsvetljevale bližnjo okolico s takim leskom, kakeršnega bi komaj dajali vsi dragi kameni, kar jih je na svetu. Človekova pohlepnost in lakomnost sta se mnogo napirali, kako priti do tolikih zakladov. Pri jezovih so se odvdignile zatvornice, delali se prekopi, da bi odtekla voda. A vse zastoj! V podbrézine so drogali s takimi hlodi, katerim je bilo komaj po šest mož kos. Vse brez vspeha! Zdaj si izmislil posebno zvita glavica nekaj novega. Naročé vaškemu kovaču skovati trnek, ki je bil sila težek in močen. Nánj obesi celega teleta in priklenivši verigo k topoli, spustí ga v globino. Radovedno ljudstvo je čakalo v grozi in trepetu trenutka, ko bo treba poprijeti za verigo in potegniti velikanski zaklad iz vode. Ali tudi to se ni posrečilo. Topol se strese in zašumí s tako silo, da skoro vse pobegne. V tem hipu zarožlja veriga in se odtrga ravno nad trnkom. Pa tudi vodni velikan je dobil dovolj. Nekoč so našli namreč po hudi povódnji trnek s čeljustimi na bližnjem kléči ter so bili neki vsi uverjeni, da je vsaj jeden izmed teh strahovitih velikanov na njem poginil, in ker so se jeli svojih nevspahov sramovati, pustili so vse v miru in teleta rajši redili, nego jih metali v strašansko zobovje. Od te dóbe imajo ribe mir; ugiblje se časih samó še o tem, kaj bo, kadar jim prostora več ne bo. Utegnejo li privzdigniti površino, ali kaj li?

Ker je obrežje nizko, poplavljala je Ložnica čestokrat pólja in travnike ter posestnikom provzročevala dokaj škode. Tudi bližnje

vasí so mnogo trpele, kajti voda je sezala tù časih do kolen in ako si hotel priti do soseda, stopil si na kaka stara vrata ter ja poganjal s kólom. Naravno, da je bila zemlja osobito po pašnikih in travnikih razkopana in so jarki in jame bili polni vode. Le-sem je donašala veliko rib, ki so po povódnji zaostajale in marsikomu donašale lep postranski dobiček. Saj so jih znali pa tudi loviti! Že sama beseda »ščuka« vznemirila je naše ribiče tako, da skoro niso mogli mirno misliti, na kateri način bi bilo možno biti prvemu na dotičnem mestu. Ker jih je navadno prihajalo po več skupaj, ni bilo kaj posebnega, ako so se malo pomikástili in polasali, predno so pričeli svoje delo, kajti vsak je lovil na svojo roko.

»Janezek, kje si jo pa videl stati?« ogovori Kovačev Tone malega dečka, ki jim je naznanil veselo to novico.

»Tam-le blizu grma,« odreže se Janezek, »pa zdaj je ne vidim več, skrila se je v dračje.«

»Tako, zdaj pa potegnimo!«

Resk! in mreža je pretrgana. »Lep dobiček bi bil imel, ali ta hentana mreža se mora pokvariti ravno tedaj, ko je sreča človeku tako mila,« huduje se Ožbinov Nace in stopi na suho ter pogleduje na vse strani, kateri jo dobí. »Morda se pa vendar tako skrrije, da ne pride nobenemu v pest in dobim jo jaz, ko pridem z drugo mrežo.«

Tako si je delal upanje, a prišlo je drugače.

V tem hipu se strese Kovačev Tone po vsem životu in toliko, da mu orodje ne pade iz rok. Z vso silo privzdigne mrežo in lepa ščuka leži med blatom in rastlinsko šaro, katere je po takih jamah prav na debelo. Vsi pritekó gledat jetnika ter se na videz veselijo lepe ribe, toda pravo za pravo pa kuha vsak jezo, ker je ni dobil on. Ko so še o velikosti, téži in ceni potrebno ukrenili, gredó v drugo mlakužo ali pa se odpravijo domóv, kakor ravno okolnosti naneso.

Tù moram vplesti kratko opazko, katera nam je živa priča, kako se brezumno ravnanje z božjimi darovi tudi nad potomci z vso silo maščuje. Ložnica je bila od pamtiveka jako ribovita. Posebno je ugajala krápom, katerih je bilo za mladosti očeta mojega nad Levskim mlinom še brezšteviline jate. Ker pa ljudje niso samó velikih lovili, ampak z omóticamente prestrizali življenje tudi mladičem, krčilo se je njih število od leta do leta in ko sem v mladostnih letih jaz hodil za vodo, ni bilo več repa v nji in ga tudi sedaj ni. Pa ni jih podavila ribja kuga, ampak človek v svoji nevednosti in lakomnosti. Med boljšimi vrstami je bilo največ ščuk in ostrizev, katere so že tudi skoro popolnoma zatrli. Mesto vsega tega pa se širijo sedaj belíce, klini, mreine in

še druge majhne malo vredne ribe, ki so prej služile plenilkam v živež. Ščuke so najbolj na osti nabadali pa tudi streljali, ostrizem pa trnke nastavljali. Sedaj, ko je vse ribje bogastvo minilo, pa tožijo, da se še za največji post ne dá ujeti kakšen rep.

Tako je bilo za preteklih dnij, ali sedaj vsega tega ni več. Odkar se je določil Ložnici pravilni tek s tem, da se je napravil na njenem desnem bregu nasip, ponehali so idilični časi v napominanem zmislu. Ker so sedaj povódnji nehale razlivati kalno tekočino svojo daleč na krog, izgubila se je pri mladih ljudéh tudi skoro že popolnoma nespametna vera na kač'e, katere je voda dostikrat puščala blizu poslopj. Sevéda so bile navadno samó neškodljive beloúške, a vera nánje je bila močnejša od prepričanja. Bog ne daj ubiti kačo, ki si jo našel v hiši, kajti vsak človek ima jedno in ako to usmrti, mora sam kmalu umreti. — In res, pripetilo se je, da je ubil mož v svoji hiši dokaj veliko kačo in ker se je kmalu na to prehladil in tudi hitro umrl, bili so sosedje še trdneje uvrjeni ob istinitosti trditve svoje.

Ker že govorimo o kačah, naj omenimo še pólšine, katera se je nahajala svoje dni blizu Godomeljske vasi. Nekako v sredi med vasjo in Ložnico je stala velikanska mlaka, po kateri se je ob povódnji voda dalje otekala. Čézno je bila položena brv, ki je stala na koléh. Tod se je hodilo navadno, vendar otroci smo se te stranske poti vselej ogibali, kajti ob kraji je stala stara, zveržena in žlambóраста vrba, katera nas je vsakokrat opominjala na Vzveličarjevega izdajico, ki se je baje obesil na takem drevesi. Zato neki strohni vsaki vrbi notranji les! A to še ni bilo vse. Bolj nas je vznemirjala pólšina, ki je imela svoj vhod med vrbovimi koreninami. Tú je bilo kač brez števila. Kadar smo bili v družbi očetovi ali máterini, tedaj se sevéda navidezno nismo bali, toda po brvi nam je vendar kar sapo zapiralo. No, pa tudi ni bila šala, saj je v pólšini po pripóvedih kraljevala velikanska kača, ki je bila matica vsem tistim, ki so navadno plavale po mlakuži in so žabe ter drugo podobno golazen žive požirale. Osobito ob toplem vremeni je kar mrgolelo kačjih gláv, ki so se držale nad vodo, dočim je ostali život zvijaje se vodo rezal. Drugje se pač takih in enakih nismo bali, ali tukaj je bila v obližji strahovita kraljica, ki je imela neznansko moč. Sevéda navadno ni nikomur nič žalega storila; dà, še pokazala se ni, temveč žedéla je v svojem dvoru ovita trikrat okoli kamenite mize, na kateri se je svetila dragocena krona. Ta je ljudi najbolj mikala; toda gorjé ónemu, ki bi se bil pritihotapil med to breznogo golazen brez pravega vzroka samó z namenom, dostojanstva zunanji znak izpremeniti v blesteče koleske, ki bi mu utegnili

trgati žepe. V takem položaji bi kraljica le zazvižgala in prihitelo bi toliko podložnic, da bi obsule predrzneža do glave in ga raztrgale na drobne kósce. Ker je torej nevarnost bila prevelika in je vsakomu življenje drago, umeti je lahko, da se ni našel človek, ki bi bil poskusil svojo srečo. Sedaj pa ne prihajajo nikomur take izkušnje več, in fantje, gredóci na vojaški nábor, skoro še mesta ne poznajo, kajti grda mlaka se je izpremenila tekom let v rodovito njivo in tretji rod o tem sigurno ničesar ne bo védel.

Kaj pa je vsemu temu vzrok? Gori smo že omenili, da je Ložnica izpirala za povódenj bližnjo zemljo, narejala jarke in mlakuže in jih polnila z vsakovrstno nesnago, med katero je bilo časih tudi kaj slastnega za zobé. Ali kmet obrača, gosposka pa obrne! Ker so se pritožbe zaradi škode po vodi vedno množile, ukazalo se je kmetom napraviti na desnem bregu nasip, ki naj jih v bodoče varuje nesreče. A jarki in mlakuže, posebno po občinskih pašnikih, ostali so mnogo mnogo let in česar ni mogla dajati tekoča voda več, nadomestovala je dežnica in snežnica. Vendar tudi sedaj še ni povsod vse v redu, zlasti ondu ne, kjer je zemlja lastnina vseh občanov. Drugje pa se je pretvorilo nezdravo, vlažno ozemlje v rodovite njive, sočnate travnike in mestoma celó v hmeljnike.

Nedolžnega kačjega pastirja je spravila prostega ljudstva domišljija v posebno zvezo s kačami, katerim naj bi pot kazal. Zatorej se ni varno kopati v vodi, nad katero letajo ti premokrilci, kajti kolikor je teh nad vodo, toliko kač v vodi.

Dečki na kmetih imajo navado, da se radi spravijo na drevje, bodisi zavoljo sadja, bodisi zaradi tega, da se razveseljujejo po svoje. Zlasti ob nedeljah, ko ni treba trgati hlač po šolskih klopéh, pa tudi ne opravljati kakšnega dela, zberó se radi ter pohajkujejo po logih in gozdih. Skrbne matere nam niso mogle nikdar dosti v glavo vcepiti strahú pred kačami, ki neki ob nedeljah kaj radé splezajo na drevje, Zlasti pa je dan Vélike gospojnice tako svet, da kače ne smejo na zemlji ostajati, zato se spravijo vse na drevje.

V Kamniku nad Grižami je kača, velika kakor senéna žrd, ki človeka takoj zadavi in požrè.

Kače, »pikajo« z želom, katero kaj radé pomáljajo iz gobca.

Kakor marsikje drugje je tudi ob Ložnici navada, da potrosijo z blagoslovljenimi jajčimi lupinami okoli hiše na Veliko noč nadejé se, da kače ne bodo mogle vánjo.

Modrása moramo po tem, kakor se nam opisuje, in po njegovih svojstvih staviti med bajna bitja. Módras je kratkega debelega

trupla in nosi na glavi grebén. Barve je zelene in nekako z dlako pokrit; strupen pa tako, da človek takoj omahne, ako ga je zadel. Prebiva najrajši v grmovji in skalovji po vinógradih in jezen zazvižga tako silno, da mu devet drugih pride na pomoč. Ako ga razdražiš, meče se za teboj in gorjé ti, kajti ne uideš mu nikdar.

Na levem bregu naše rečice stóji sedaj osamljeno selo Govče. Takrat, ko je zorel bob še v klasji in pšenica v stročji, bilo je ondu vse drugače. Lepa vas z župno cerkvijo je krasila bližnjo okolico. Toda stanovniki so bili brezbožni in so ravnali z ljudmi líki z živino; zato jih je strašno kaznoval. Ravno je bil semanji dan. A na semenj niso prignali živine in ne pripeljali in prinesli raznovrstnega blagá kakor je to sedaj povsod v navadi, ampak bil je »bábji semenj«. Ženske so imeli v vrečah in jih prodajali kakor drugje blagó. Zavoljo tega v nebo vpijočega grcha se je pogreznila vas s cerkvijo vred. Zvonik je sprva gledal še iz iz zemlje in pogumni Godomljanje so si osvojili mali zvon, ki je neki od čistega zlatá. Celjski zvonár jim je prè ponujal drugega iste velikosti in še toliko starih dvajsetíc, kolikor bi jih držal. Ali zamán!

Ložničanje vedó priti do vsakega zaklada na poseben način. V ta namen so si ustvarili ptice posebne vrste, ki stanujejo po žlambórih. Te se hranijo z »mávričinim korenóm«, ki raste ondu, kjer se mavrica dotika tal. Ako prideš o pravem času na omenjeni kraj, vidiš vse živo lepo pisanih ptic, ki pobirajo koren in nosijo v svoja dupla. Tudi ti ga lahko nabereš in ž njim vsako ključánico odpreš, ako se je le dotakneš. Stopi li konj na tak koren, odletí mu podkev in ni je móči zopet pribiti.

Pómlad v srci.

Zima nemílo besnéla je,
V srce mi véсна privéla je;
S tvojih pogledov mi je blestéla,
Dušo po síli méni razgréla.

Cvetje ledeno cvetélo je,
Lice na líci žarélo je:
Burja ledena zunaj je brila,
Pómlad zelena v srci mi klíla.

V sladkih se čutih zibála sva,
Sanje presréne sanjála sva;
Gládila lice roka mi tvoja,
Zrla v očí — nebesa sem svoja.

V sreči tej ves svet zabíla sem,
Tebe gorkó poljubíla sem. . .
Kadar zdaj snežna zima nastaja,
Sladek spomin srce mi obhaja!

Tinea.

Kako je to prišlo?

Povest.

Spisal Velimír.

Take svatovščine že davno ni bilo na Grivi . . . Jedíl je bilo toliko, da so se mize šibile in pili so tako hudó, da je razmizo teklo. Godci so godli tako glasno, da so okna zvenčála in svatje so rajali ter pritrkavali s čevlji ob tlá, da je vse bobnélo. Vmes pa se je pelo in kadilo, govorilo in vpilo, da se je peč tresla, in vso izbo so zagrinjali dima in prahú oblaci.

Tri dni in tri noči so se že gostili in rajali, ali še četrtri dan se ni vsem hotelo ostaviti domú svatovskega veselja.

Svatov je bilo mnogo, povabljenih in nepovabljenih, in vsem se je žarilo na razvnetem obličji: »tukaj nam je dobro biti«.

Svatovščina pa je bila mladega Gladeža in njegove neveste Marijice. . .

Sosedje so dejali, da mladi Gladež potrebuje gospodinje in izbral si je nevesto. Oče mu je umrl pred letom in prepustil lepo kmetijo, ki sicer ni bila velika, toda dobra, in ljudje so rekali, da je bil »trden«. Denarja pa ni imel mladi gospodar. Tega tudi starec ni imel, razven nekaj malega, kar je potrosil sin za rajnega pogreb in črne svete maše. Pokojnik ni imel mnogo ni troškov, ni dohodkov. Kar je skupil vsako leto za pšenico, nesel je gorkó v davkarijo, ostale manjše dohodke je porabil za domače potrebe. Sin njegov je bil delaven človek in nobene ure ni zamujal. Ob nedeljah pa je zahajal rad v družčino in rad je bil vesel — samó denar mu ni hotel iz roke. Mati Tinetova — tako so klicali sina — bila je še trdna žena in lahko bi bila gospodinjila sinu še več let. Sestra Anka je bila tudi že »dečla«, kakor pravijo, in delala je za dve dekli. Zato sosedge pač niso pogodili dobro, misleči, da je treba Tinetu gospodinje.

Treba mu je bilo denarja.

Oženil pa se je Gladež lahko. Saj je bil lepe postave in marsikatera vaška krasotica ga je rada videla, posebno ob praznicih, ko je slekel tiste rjave irhaste hlače in zamazano hodnično srajco. Marsikaterega je prekósil po rásti in obleci, ko je stal med fanti pred cerkvijo, zastavno puščé dolgo viržínko in ponosno gladéč si črnkaste brke. Razven tega so trosili ljudjé govorico, da je Gladeževa hiša »zalozena« in da pokojni Gladež ni bil »prazen«, ko se je poslóvil za vselej od svojih ljudij.

Izbirati pa je znal Tine. Iz domače vasí mu ni bila nobena po godu in šel je v sosedno vas. Streharjevi s Police so imeli lepo hčer in vsi so govorili, da bode petična.

In res je bila imovita Streharjeva gostilna. Gostov je bilo zmerom dovolj, in po polji se je dobro kmétovalo. Streharica je bila vdova že več let in ker se ni mislila možíti, hotela je izročiti domovje mlajšemu sinu. Starejši se je že priženil pred dvema letoma tja na Pustarino, hči Marijica pa je imela šele sedemnajst let. Ta je bila ljubljenska matere svoje. Nikdar se ji ni bilo treba péči na žarkem solnci o poletni vročini; domá je sedévala, šivala in stregla gostom. Dela ni bila vajena.

Lepa pa je res bila Streharjeva Marijica. Niso ji rekali zastonj: »Políška roža«. Bila je krasna, kakor da ji je zlatolično solnce pritisnilo svoj prvi poljub na sveži lici, in tisti dve globoki očesi sta bili kakor dva čudotvorna bisera, o kakeršnih znajo stare mamice toliko pripovedovati. Ni čuda, da se je mladi Gladež tako zavéroval vánjo.

In ona se ga ni branila.

Tudi Streharjevim je bil prijazni Tine povšeči. Jedenkrat ali dvakrat je šel v krčmo, dajal za pijačo — tako je navada — malo pošalil se z Marijico — in še tisti predpust je bila poroka. Stara Gladeška pa je odsvetovávala sinu, rekoč: »Tine, te pa ne!« Tudi Anka mu je branila. Toda take zapreke so že v navadi od nekđaj in Tine je vzel vendar le Streharjevo Marijico. Predno so šli »pisma delat«, udala se je Gladeška popolnoma.

— »No, če ti je že tako k srcu prirasla, vzemi jo; samó pazi dobro, da te ne prekanijo. Streharjevi so vsi zviti.«

Tako je dejala sinu; ta pa je bil vesel máterine volje in z veliko radostjo je napregel bélca ter se odvéł v mesto. Ko pa se je vrnil na večer, ni bil tako vesel in malone da ni rekel materi:

— »Mati, zakaj Vas nisem poslušal?«

Ni mu bila po volji ženitna pogodba.

Mladi Gladež ni nameraval napravljati velike svatovščine.

— »Zdaj je hudó za denar,« dejal je, »malo napravimo, pa bo, da ne morejo ljudjé jezikov otresati.«

Marijica pa mu je tako odgovorila:

— »Ženitovanje mora biti imenitno, ali pa nič! Pokažemo vsaj ljudem, da nismo berači.«

In Gladež je ubogal svojo mlado nevesto. Kako bi ji bil tudi odrekel prvo njeno željo, saj jo je imel tako rad!

In svatovščina je bila res imenitna. Saj je skrbela za to Marijica in njena mati . . .

Pôprovi tedni mladima poročencema so se le prekmalu začeli. Ne vesta je najrajša posédala domá in klepetala z poliškimi bábnicami, ki so ji donašale pošto od njene matere. Delala tudi zdaj ni rada, toliko rajša pa gospodinjala. Gospodarjeve sestre kar ni mogla trpeti in vedno ji je imela kaj ukazovati. Anka pa je bila domača in ni si dala zapovedovati. Stari Gladeški je srce krvavelo, kolikorkrat se je spomnila mlade sinahe. Vse ji je prevrnila v gospodinjstvu in vse v nič devala, kar je ona pripravila s tolikim trudom. In ko ji je časih rekla: »Marijica, nikar tako, mi smo delali drugače,« tedaj je vskipela mlada gospodinja in odgovorila togotno:

»Vi ste delali tako, jaz pa tako! Ne potrebujem več gospodinj v hiši, dosti je jedna.«

Ko se je razpor v hiši netil zmerom bolj, tedaj je zbudlo tudi gospodarja in rekel je svoji ženi ponižno: »Oná, slišiš, vsaj z materjo ne delaj tako grdó, saj vidiš, da ti želé dobro.«

Takrat pa je vzrasla togotna gospodinja še huje kakor navadno. Kar potok rezkih besedij se je usul na ubogo glavo moževo, da ta ni zinil ni besede več. Ona pa je črtila taščo in Anko še huje.

Tine se je menil seveda malo za »bábjí kreg« in delal je od jutra do večera kakor črna živina. Ob nedeljah in praznicah pa je mladi rad malo počil in si zaželel kozarec vina. Toda do vina je imel vedno večjo mržnjo, ko je gledal, da drugi možje pijó — žganje.

— »Res je. Vino je predrágo za kmeta, vino naj pije gospóda, ki ima dosti denarja. Mi se moramo že zadovoljevati z žganjem. Davkov in otrók je zmerom več, žito je kar pod ves kúp in živina po ceni, da je človek skoro prodati ne more. Kdo bode pil potem še vino?«

Tako je modroval večkrat. Ob delavnicah si ga je že prej dal prinesiti časih, ko mu je pot kapal od čela, konečno pa se je poslovil popolnoma od vina. In ko mu je kdáj kdo napil v krčmi z vinom dejal je navadno Gladež:

— »E, veš kaj, Janez, le pij ga, jaz ga ne bom. Ne diší mí. Človek se odvadi te sladčice.«

Ko je prihajal Gladež večkrat ob nedeljah pozno domóv, zarotila, se je vsa ženska trojica zoper njega. Tedaj pa je prišel pohlevni Tine iz svojega ravnotežja in strašno je kričal:

— »Vse zapodím od hiše. Jaz imam dosti teh bábjih čenč in jezikov. Kateri ni prav, pa si poprávi!«

In Tine se je povrnil v krčmo.

Po vasi pa se je govorilo drugi dan, da so se pri Gladeži strašno kregali prejšnji večer in da je šla Anka »stráni«.

In res je šla služiti k strijcu v bližnjo vas. A tistega leta je bila Anka polnoletna in ljudje so že davno govorili, da se misli omožiti. Gladež pa je moral šteti doto.

In tožno je zapela sekira po Gladeževih lesih. Ko bi bil stari še na svetu, lasé bi bil pulil sebi in sinu. Tudi Tinetu se je ináko storilo, ko so padale vitke smreke in se zvrčali lépi košáti hrasti, toda denar je moral imeti. Sestra je zahtevala dote.

Nevesta je res prinesla svojo doto, toda ta ni bila tolika, kolikeršne je Gladež pričakoval. Svatovščina je pogólnila več stotákov. Marijica ni imela nikdar dosti novih kríl in ruto je imela malone vsako nedeljo drugačno na glavi. Tudi dobremu je bila vajena mlada mati, saj je bila krčmarska hči. Marijca je imela zmerom káj posebnega za pokrovom na ognjišči ali v omárinem predalčku. Za vse to pa je treba denarja.

Dasi je zahajal Gladež rad v krčmo, ali pil ga je le »za potrebo«, kakor je dejal. Delal pa je še zmerom rad. Toda deklo je moral najeti, ko mu je ušla sestra. Otrók sta imela tudi že dvojce in nikoli nista bila opravljena. Hišo je moral takisto nekoliko postróžiti in nov obokan hlev je sezidal. Zato je tisti nezatni prebitek nevestine dote káj naglo raztóčil in vzeti je moral denar na pósodo.

Da bi izplačal sestro, pač ni bilo mogoče nategoma toliko denarja izposoditi in čistiti je začel gozde.

Sosedje pa so majali z glavami: »Hm, zgodaj je začel. Kdo bi si bil mislil?«

Anko je odpravila mlada žena, ali stare Gladeške ni bilo mogoče še tako naglo. Hírala pa je bolj in bolj in večkrat se je že pripravljala, da pojde k svoji hčeri; pri sinu ni mogla več biti. Vendar Tine jo je potolažil in pogledal tako milo, da se je starki solza otrnila in ostala je pri njem. Sin je ljubil mater svojo, toda ženo je ljubil bolj, ker mu je pomagala zapravljati. Mora že tako biti.

In zopet je ukrenila stara mati, da pojde k hčeri, ki jo zmerom vabi, dasi ji je bilo tako težko popustiti to hišo, kjer je bivala že nad štirideset let.

In odločila se je za trdno, da gre.

In šla je, toda ne k hčeri. . . .

Na visocem odru je ležala. Bele preproge so se ovijale krog odra in na vsaki stráni so gorele sveče na visocih svečnikih. Ljudjé so pa

prihajali, molili, pomilovali in odhajali. In njen obraz je bil kakor stara koženica, raz katero je izlizal jezik časa starikaste črke.

To je bila njegova mati.

On pa je sedel za čéšnjevo mizo in mislil. Imel je pač mnogo misliti. Težko mu je bilo po materi. Proti njemu priteče triletni sinček, spleza na klop, oklene se očeta krog vratú in reče:

— »Ata, poglej kako se bábica grdó drží; huda je zopet na mamó, še mene neče danes pogledati.«

Ali oče ne vzame sinka v naróčaj, kakor navadno, ne poljubi ga na sveži lici, tudi ne odgovóri mu ne po otročje in usmev se mu ne ukrade raz rdečega ustna. Vzdigne se izza mize, sname raz kljuko nedeljsko pokrivalo, ogrne rokavnik, potegne s plosko roko po obličji in trdih laséh ter odide iz hiše.

Šel je k župniku.

Plaho potrka na župnikove dveri, vstopi s pokrivalom v roci, katero je snel raz glávo že pri vežnih vratih, in stojí za dvermi, dokler ga župnik ne vpraša:

— »Kaj si pa ti prinesel novega, Gladež, imaš li zopet kak krst?«

— »Mati so mi umrli.«

— »Tako. Hm, hm, kaj pripoveduješ!«

— »Rad bi videl, da bi jih pokopali s tremi gospódi.«

— »Kako pa, ali bodeš mogel plačati?«

— »Bom že.«

— »No, je že dobro.«

In Gladež je šel vesel domóv.

— »Mater pa moram spodobno pokopati, če ne vém kaj. Vredni so lepega pogreba.«

Tako je dejal Gladež ženi svoji, a ta ni odgovorila ničesar. Menda ji je bilo prav.

In res je bil sijajen pogreb s tremi gospódi; še sijajnejša pa je bila pogrebščina. Berači so trdili, da so se še bolje imeli nego na Gladeževi svatovščini.

Gladež je bil sicer že obilo zadolžen, ali za pogreb je dobil še na pósodo.

»To pa že mora biti,« dejali so posojevalci.

Po smrti stare Gladeške se je marsikaj spravilo na dan. O mladi Gladeški so pravili, da jo je strašilo, o Gladeži pa, da mu je zapustila mati mnogo denarja. In vendar se revica niti za izgovorjeni »poboljšek« ni upala sina prositi. Česa vsega ljudjé ne vedó pripovedovati!

Ko pa Gladež že obrestij ni mogel plačevati, jeli so ga tožiti in rubiti. Dve kravici na mah sta šli iz potrčbljenega hleva. Samó staremu bélcu so še prizanesli. Menda so védeli, da ne bo dolgo trave tlačil.

Mlada Gladeška s kožico še vedno mlado se je mnogo jezila na svojega možá, kar mu je umrla mati. In znala mu je brati levite, da nikoli tega. Vse pregrehe in pregreške mu je naštevala, kar jih je imel on in kar jih je imela sama, in še ni bilo zadosti.

— »Baba zanikerna, drži jezik za zobmi!« rekel ji je mož, ko so se mu ušesa obesila od težkih besedij. Toda ona se je razgnénila še huje.

— »Kdo je prvi prosil, ali si ti mene, ali sem jaz tebe? Ti si hodil prvi za menoj, ti si prišel po mene, a ne jaz po tebe! . . .«

Taki pogovori so bili vsakdanji pri Gladeževih, otroci pa so jokali. Jeden se je skrivaj za máterinim zastorom, drugi vlekel očeta za róko. Dekla se je smijala v kuhinji in poslušala; ob nedeljah popó-ludne pa ni mogla nikdar dovolj napovédati, kako so se kregali in pretéпали pri Gladeževih.

Posojevalci so se oglašali vedno gosteje pri dolžniku. Napósled pa so ga oglasili pri gosposki. In Gladež ni imel, da bi plačal obresti, kamo li dolg!

Gladeževino so prodali na javni dražbi. Vse je popisal »mož s kapo,« vse so prodali na dróбно. Samó stari bélec v hlevu se je odtegnil dražbi.

Prej je poginil.

Gladeža sta šla osebénkovat v Streharjevo bajto na Polico. Starejšega fanta sta dala Anki, ki ni imela nič otrók, mlajšega pa imela pri sebi. On je hodil delat k Streharju, bratu žene svoje — stara Streharica je že tudi umrla — ona pa je šivala in obirala z jezikom ljudí, kar je že znala, ko je bila še domá pri Streharji. On je znosil ob praznicih v krčmo, kar je zaslužil ob delavnicah, ona pa izdala za obleko, kar je zaslužila s šivanko. Zato dostikrat niso imeli česa jesti.

In vendar so ugibali ljudjé:

»Táko lépo kmetijo brez dolgá sta imela in denarjev dovolj, oba pridna, mladá in zdrava, pa sta poleg vsega le tako daleč zagázila: kako neki je to prišlo?«

Srcé.

Branje v „Slovenskem klubu dunajskem“.

Spisal Jos. Stritar.

Razni priimki, bolj ali mènj primerni, vzdévajo se našemu stoletju. Imenuje se parno, papirno, praktično; jaz menim, da bi se dôbi, v katero je nas, gospodje moji sovremeniki ali sodobniki, obsodila usoda, smelo tudi reči: »stoletje — fraze«. Žal mi je, da ne morem tej spaki, katera sedaj tako oblastno gospoduje po svetu, dati dobrega slovenskega imena. Cigaletova »Terminologija« nam podaje zánjo staroslovensko »rèklo« (kakor »tèslo«). Ali to pošteno ime se ji je prilegalo samo, dokler je bila še sama poštena, ko je, domá v grščini, pomenila samo to, kar pri nas »izraz«, »govorica«. Sedaj, ko se je popačila, tavajoč po svetu; ko je izgubila svoj prvotni pomen, ne moremo ji reči »rèklo«, ker nam često ali nič ne reče, ali pa kaj čisto drugega nego kaže njeno lice. Zato bi jo jaz rajši imenoval »puhlíco«, ali pa — »slepíco«.

Kaj je fraza? Na to vprašanje mi pač ni treba odgovarjati v izbrani družčini samih izobraženih zemljanov XIX. stoletja! Kdo izmed nas je ne pozna? Kdo ne živi in ne trpi pod njeno silo in oblastjo? Kdo izmed nas — róko na srce — ne rabi je časih sam; često nevedoma, a gotovo nikdar ne iz slabega namena! Strah, pravijo, da je »znotraj otel, zunaj ga pa nič ni«. Fraze ne moremo opredéljati prav tako. Znotraj je pač otla tudi ona; ali da je zunaj nič ni, to se ji ne more reči. Zunaj je še prav mnogo té prikazni, le premnogo; obila je in prav postavna, lepo pisana in blesteča, a zato le tem bolj nevarna. Podobna je jabolku, ki je zunaj lepó rudeče in žareče, znotraj pa ga je zgolj gniloba in puščoba od jedra do kože!

O zraku samem, pravijo, človek ne more živeti. Istina; ali o frazi, ki je še mnogo mènj telesna, živi jih dandanes ogromno število. Duševno, poreče se mi; gotovo. Fraza je veliki večini našega, to je: evropskega »razumništva«, — kako je drugod, ne vem, — skoraj jedina duševna hrana. Turki se nam posmehujejo, da mi zapadniki sami plešcano ter se razveseljujemo v potu svojega obraza; oni so za to prepametni in preleni; oni imajo plačane ljudi, da jim opravljajo ta trudni posel. Tako imamo tudi mi svoje ljudi, ki jih plačujemo, da mislijo za nas mi ne utegnemo, ali pa tudi volje nimamo, beliti si z mišljenjem glavo. Ti torej mislijo, nas pa pitajo s frazo. Mislijo, pravim; toda njim ni

sile. Saj pravi že stari Šved (Oxenstierna): »Ali ne veš, sin moj, s kako majckinko modrostjō (quantilla prudentia) se vlada svet!« Dà, modrosti ni mnogo treba; zato modrosti za en ščipec, a fraze en naróčaj! Ti vladarji in voditelji naši torej živé tudi telesno o frazi; ona jim daje kruha, kakor čevljarju šilo, kakor drvarju sekira. Če se bode človeštvo vedno še dalje tako razvijalo, bode se skoraj vélika množica čisto odvadila misliti, in živela bode dalje s pokojno glavo kakor čeda ovâc, za katere misli, kolikor toliko, dobri pastir. Že sedaj: koliko pa jih je, da bi se upali po svoji glavi misliti in soditi o kaki stvari, katera seza nekoliko nad njih vsakdanje opravilo! Kdo je še tako predrzen, da bi, ne gledé na desno, ni na levo, v omikani družini kar naravnost rekel: ta podoba, pesem, glasba je lepa; ta govornik, ki mu vsi slavo požete, veže otrobe! Kdo ima še svoje mnenje, svojo sodbo v javnem, državnem življenji! Kakor »zemlje in reglje« od pekárja, dobivamo zjutraj, opoludné in zvečér iz časnikov, knjig in javnih govorov misli in sodbe, pečene za potrebo svojo v hišo, da vemo, kaj je dobro, kaj slabo; kaj naj nam ugaja, kaj preseda; za kaj se navdušujemo, kaj črtimo; kdaj vpijmo: slava, kdaj bodimo razkačeni in srditi! In kdo nam daje vso to modrost in učenost, vso dušno hrano za vsakdanjo potrebo? Fraza, deseta modrîca, blažena boginja Fraza! Dà, prava boginja devetnajstega stoletja je fraza. Njo česté in molijo umetniki in pesniki; njej služijo govorniki, državni:ki in učenjaki; klanjata se ji vladar in berač. Ali ni fraza: »Cesarstvo je mir«, leta in leta gospodovala svetu? Beseda možâ, fraze sinú, ki je bil sam — velika fraza! Pesnikov bi lahko imenoval ne malo, ki jih je sama gola fraza. Kdo se tu ne spominja vélikega duhovnika fraze, ki ga še zdaj mendâ veliko vérnih dušic francoskih zmatra za prvega pesnika tega stoletja! Če hočeš stopiti v javno življenje, če hočeš, da te rojaki tvoji s krepkimi pleči dvignejo na politični oder, dobrih pluč ti je potreba, nekoliko samočutja, in nekaj če tudi že obrabljenih pa malo osnaženih in olikanih fraz! Vsak dan ga še lahko vidimo, kako poleg vse starosti svoje moško koraka po ulicah dunajskih, možâ, slavnega nekdanj državnika, kateremu sta celo poslopje politične modrosti in umetnosti nosila dva stebra: dvé frazi. Ena je bila njegova: »Mi lahko čakamo«; druga izposojena — skoraj jo bodemo čuli.

Jaz sem, lahko rečem, že od mladih nog, nekako instinktivno sovražil to pošast; potem sem jo preganjal in boril se z njo sósebnó na slovstvenem polji; mrzím in črtím jo tudi še sedaj v javnem in družabnem življenji. Ali slepil bi samega sebe in druge, ko bi si domišljaval in trdil, da sem kaj opravil zoper to pošast, ali pa tudi samo

misli, da sem sam oprostil se njene oblasti. In vendar je sovraštvo moje do nje tako globoko ukoreninjeno v srci mojem, tako živo in strastno, da bi skoraj nekako zagovarjal tistega krvoželjnega kraljeviča francoskega, ki je glasoval za kraljevo smrt s kratko in določno besedo: »La mort sans phrase«! In v onih glasovitih uradnih »navodilih« mi je pravo strášilo tisti propis, ki pravi, da naj nepokvarjeno mladino učimo — fraseologije! — Toda govorimo resno o resnih stvaréh. Pogubna »phylloxera« pokončuje nam tisto plemenito rastlino, ki z blagim sadom svojim »razveseljuje srcé človeško«, in bati se je, da je napósled popolnoma ne ugonobi in iztrebi sè zemeljskega površja! Tako je nesrečna fraza prava kuga samostalnemu mišljenju. Trsni bolezní ni bilo do sedaj najti zdravila; proti frazi vem jaz za pomoček; a žal, da je tako težko, sósebno pa v dovoljni množini dobiti té čudovite zdravilne rastline — po mestih je že celó redka in malo znana, ime pa ji je: Poštenje!

Ko bi rekel, da bi se dala debela knjiga pisati o frazi, to bi ne bila fraza. Dà, to bi nam bilo ne samo zanimljivo, nego tudi prav ukovito in koristno delo. Jaz nisem namenjen, vsaj nocoj ne, obširno govoriti o frazi sploh; v mislih imam tu samo eno, ki je nekaka podloga mojemu besedovanju. To je tista, ki mi je bila že prej v mislih, in slóve: »Znanje je moč.« Kaj? tó modro besedo imenuje mož frazo? čudila se bode gotovo večina mojih poslušalcev. Dà, frazo imenujem jaz to besedo, eno izmed najnesrečnejših fráz, kar jih je prišlo čez ustnice človeške. In vendar je tudi tá beseda bila nekdanj modra, kakor so imele većinoma sedanje fraze s konca zdravo misel v sebi. Saj je bilo tudi tisto jabolko, s katerim sem primerjal frazo, nekdanj dobro in zdravo, ali s časom, morebiti, ker se ni dobro hranilo in rabilo, segnilo je in iztrohnelo. Tako je tudi slavni Bacon, oče té besede, dobro védel, kaj pravi, govoreč: »nam et ipsa scientia potestas est« (od koder angleški: »Knowledge is power«). Tudi sedaj še ima ta izrek svojo veljavo — kdo bi mogel kaj takega tajiti? — samo če ga človek prav umeje in prav rabi. Najlepše, najkoristnejše orodje postane kvarno, ko pride otroku ali pa hudobnežu v roke. Koliko dobička in koristi ima človeštvo od knjigotiska, a koliko kvare je tudi ta lepa iznajdba, zlorabljená, že napravila na svetu! Čuden čudák bi bil, kdor bi, razven morebiti na pustni večer v veseli družbi, hvalil in poveličeval nevednost. Če tudi kdo morebiti ne more popolnoma pri-trjevati Sokratovemu nauku, da brez spoznanja ni kreposti, da nihče hotoma hudega ne dela, da je torej nevednost hudodelstva mati — če tudi, pravim, kdo ne čísla znanja tako visoko, kakor ta slavni modrijan,

ali ga pa vendar ne bode obhajala groza ob misli, da bi utegnila kedaj prihrumeti strašna povódenj ter poplaviti in odnesti sè zemlje lica vse, kar je do sedaj lepega in vzvišenega izumil in ustvaril človeški um? Ne, taki nazadnjaki in mračnjaki nismo tudi mi, da bi se ne veselili in hvaležno uživali dragih zakladov, katere so nam v stoletjih nabrale bistre glave; da bi si želeli nazaj tiste čase, ko je človek bival v brlogih in z želodom polnil si želodec. »Kdor več zna, več veljá,« resnična je gotovo ta beseda; ali. saj vam je znano: »omne nimium vertitur in vitium«; »μὴ δὲν ἕγζυε«, »summum ius, summa iniuria«, »vernunft wird unsinn, wolthat plage« i. t. d. Najlepša resnica prestane biti resnica, ako jo poudarjaš enostransko, ako jo upotrebljaš tam, kjer ji ni mesta. Tako je tudi iz modre besede: znanje je moč, postala pogubna fraza. Zakaj pogubna? Zato, ker je dandanes nánjo postavljeno in zgrajeno celo poslopje javnega uka, javne prosvete in odgoje. Zapadne države se kar hitajo in kósajo, katera bode več in hitreje različnih znanosti natlačila v mlade glavé. In hoc signo vinces! Dà, na krvavem bojišči morebiti zmagaš v tem znamenji; ali gorjé človeštvu, ako bodo vsi narodi vse svoje moči napenjali samo v take zmage! Vse za glavo! tako slóve dandanes gaslo. Glava je prva, gotovo; ali pod glavo ima človek nekaj, možje rojaki moji, na kar se v naših časih skoraj že nič več ne misli. Dandanes, ko je že vse tako strašno učeno, izobraženo in prebrisano, treba je človeku precéj poguma, če hoče v kaki družčini — razven morebiti srédi kakih petnajstletnih jarebičic — govoriti o tej pozabljeni, zanemarjeni, v kotu tičeči stvarci. Jaz imam toliko poguma, in nič me ne bode motilo, če tudi komu pri kaki besedi moji pomilovalen posmeh šine čez ustna. »Abstrakcija, romantika, sentimentalnost, svetožalje,« in kar se mi še enakega očita — vrabce iz prosa plašite s temi frazami, proti meni ne opravite nič z njimi!

Dà, glava, glava, gospóda moja! ali poleg glave tudi — srcé! Ne glava sama, ne srce samo; glava in srce v pravem ravnotežji, v lepem soglasji: tó stoprav je človek po božji podobi in po volji božji! Za glavo ni se mi pač treba poganjati, zánjo dela vse in skrbi: rodovina, družba in država. Ali za srcé, to siroto pepeljúšico, pozabljeno v kotu, zagnal bi pravi ljudomil rad svoj glas svareč po deželah: Gorjé vam, narodi, ako bodete vedno le mislili in mislili, preudarjali, umovali in modrovali; ako bodete mlademu rodu svojemu le možgane vadili in úrili, a ne gojili, mečili in blažili mu srcá! Glava je samopašna, odkod pride vam potem sočutje, usmiljenje, bratoljubje, in brez tega, kaj bode človeštvo? Glava polna, prazno srcé; kadar bode to

splošno, nič dobrega ne more priti. Vsak záse, vojska vseh zoper vse, novo, še hujše divjaštvo! — In da tega ne bode, skrbite tudi za srcé! Ne mislite, prijatelji: saj ni tako hudo; to je domišljevanje póstarnega sitneža, z vsem nezadovoljnega črnogledca, ki vidi strahove po dnevi. Vsi ne moremo vsega; jaz imam posebno priliko in imam tudi voljo opazovati take prikazni; zato vidim lahko na to stran morebiti nekoliko več, nego mož, ki hodi, ne gledé na desno in na levo, pametno in pošteno za svojimi opravki. Staremu vojaku naznanja zaceljena rana bodočo izpremeno vremena. Pomorščak čuti in sluti nevihto, ko je še nebo jasno in mirno morjé. Lovec vidi in pozna sled zverí, ko drugo okó ne zapazi ničesa. Jaz menim, da imam nekoliko pravice soditi o sedanji mladini. Če tá mladina ni taka, kakeršno bi si jo želel, kdor misli ne samo náse, nego tudi na človeštvo in bodočnost njegovo, jaz je za to ne bodem obsojal. Bog ne daj; mladina je, kakeršna more biti. Da je sedanja mladina trezna (v mišljenji, menim, in sodbi), da je ne motijo nikake iluzije in sanjarije, da je ne vznemirjajo nepraktični dvomi in pomiselki, da ne toči po nepotrebnem solzá čitajoč Genovefo ali kralja Leara, da se sploh malo joka in smeje, da »se ne bojí ne pekla, ne hudiča« (Faustu v tem podobna, sicer nepodobna), da je prosta vse »sentimentalnosti in romantike« — to, se ve da, ni nič nápačnega v očéh tistih modernih prorokov, katerim sta idealstvo in »romantika«, ta strašna romantika! vir vse nesreče na svetu! Da mlademu rodu našemu ni že skoraj nič čestitljivo in sveto, da se za nič posebno ne zanima, vnema in navdušuje, da ga nič prav ne veseli in ne žali, da mu življenje le toliko velja, kolikor mu daje osebnega uživanja — to se bode pa morebiti tudi našim modrijanom zdelo pomiselka vredno. Da pa je naš mladi narastaj od dné do dné bolj nekako truden, da se mu nič prav ne ljubi, da nekako težko misli, da se mu bolj in bolj okó kali, da so mu živci nekako bolešno razdraženi, da lice njegovo ne kaže pravega zdravja, da mu glava često tudi tam odreče, kjer naj bi najbolj pokazala svojo moč in silo, — téh prikazni — in kdo jih more tajiti? — celó že ne morejo biti veseli tudi najbolj praktični možje; tudi možje ne, katerim «človek toliko velja, kar plača.»

Da je sedanja mladina res taka in enaka, to z žalostjo opazujejo vsi, kateri se resno pečajo z njo. Od dné do dné se množijo tožbe o tem žalostnem stanji; najboljši možje se oglašajo in svareč opominjajo, da je skrajni čas iskati zdravila tej kužni bolezní.

Tu sem vam označil, kakšna je v obče — izjeme so povsod — mladina po mestih; kakšna je po deželi, o tem ne morem govoriti iz svoje izkušnje; ali po tem, kar slišim in berem, moram soditi, da tudi

po kmetih, pri nas in drugod, mladina ni uzorna, da so tudi tod razmere primerno enake. In kako bi moglo biti drugače? Javna odgoja — o domači se še prav govoriti ne more — osnovana je na čisto nápačni podlogi. Odkar je fraza: »znanje je moč« zavladala po vsem naseljenem svetu, skrbi se samo za glavo, a zanemarja se srcé. Čisto pozabila se je stara resnica, da človek ne more biti nič boljšega, nego če je — dober. Znanju — tu ne govorim o filozofičnem spoznanji — prisvaja se veljava, kakeršna mu ne pristoji nikakor. In ko bi se tu še moglo govoriti o pravem, korenitem znanji — kolikor je sploh dosežno človeškemu umu — ali kar se tlači naši mladini siloma in nagloma v glavo, to še vredno ni, da bi se imenovalo znanje. Ko bi bilo človeku móči z nekim nadčloveškim vidom pogledati v tako glavo, jaz menim, da ta pogled bi ne bil posebno prijeten; kar bi se tu videlo, to bi bila prava »rudis indigestaque moles«. Dušna hrana se naši mladini ne podaje prava, ne v pravi meri, ne o pravem času; zato tudi ni pravega zdravja. »Po slabi tovarišiji glava bolí«, pravi pregovor, in glava bolí tudi po slabi odgoji, po nápačnem poučevanju. Táko glavobolje se bolj in bolj širi med sedanjo mladino. In posledica tega je, da tisti, ki skrbé samo za glavo, še namena svojega ne dosežejo. Tako se tá preumnost in prebrisanost napósled sama maščuje.

Skrajni čas je, da krenemo na drugo pot, čas, da izpregledamo in se zavemo, da se krepko otreseemo pogubne fraze, ki nas mami in slepi. Ne dajajmo dalje sinom svojim kamena, ko potrebujejo kruha. Ne grešimo dalje zoper mladino; to je pravi greh zoper duha svetega; in ta greh se ne odpušča ne na tem svetu ne na onem. Zdravega rodú nam je treba, zdravega na duši in na telesi; značajev nam je treba, mož nam je treba in mater! Če pa hócemo to, treba je korenitega prevrata v javni odgoji, vse naše učilnice se morajo preosnovati, od ljudske šole do vseučilišča.

Ali ker sem že tako pogumen — Bog vé, kdaj mi pride zopet toliko junaštvo! pa naj rečem še eno. Morebiti ga ni med nami možá, da bi se ne bil že sam vprašal: kako pa s tem protisemitskim vprašanjem in gibanjem? To vendar ni, da bi človek vedno stal pa gledal; stvar je preresna, odločiti se je treba; stopiti na to stran ali na ono. To pa ni tako lahko. Še zdaj mi je živo v spominu, v kaki zadregi sem bil, ko se mi je, otroku, prvič zastavilo tisto znano vprašanje: »Kaj imaš rajši, pisano palico ali pa krvavega možá?« Silno čudno in nekako nepotrebno se mi je zdelo vprašanje; nikoli prej nisem čutil kakega posebnega poželenja po palici, ne po pisani, ne po drugačni, še mènj pa po krvavem moží. Ali odločiti se je bilo treba in odgo-

voriti. Krvav mož — br! Recimo torej, bodi, kar bodi: »Pisano palico!« Ali kaka groza me je obšla, kako mi je zatrepetala otročja duša, ko se mi je povedalo, da sem s tako volitvijo volil — gada, hudiča, a zavrgel — Kristusa! Nekako tako se poštenemu človeku tudi godí s tem nesrečnim orijentskim vprašanjem. Najrajši bi imel, da bi ga nič ne bilo; ali ker se, kakor vidimo, ne dá več odpraviti sè sveta, treba bode napósled ujunačiti se ter pridružiti se eni stranki ali drugi. Eno pa je vendar gotovo. Tisti čudni druhalí, ki iz gole zavisti, kruhoborstva, prirojene surovosti, vérske nestrpljivosti ali pa iz národnega napuha kričí: Le po glaváh! tej čudni križarski vojski se pošten človek ne bode nikdar pridružil. Ali ko človek stvar prav premisli in preudari ter vidi, da se je tu vnel boj za idealne smotre, ne za materijalne interese, da nam je braniti, kar nam je bilo do sedaj drago in sveto, naše svetozorje, našo prosveto: če človek to pomisli, po tem bode védel, pod katero zastavo mu je stopiti v tem bóji. Kako pa, s kakim orožjem se mu je boriti za sveto stvar, to mu bode narekavalo srcé. Jaz bi kar naravnost rekel, gospóda moja, ta boj je boj srca zoper glavo. Semitstvu je glava vse. Semitstvo nima srcá! V tem bóji pa se bojuje tudi pravo, staro poštenje zoper frazo, ki hoče dobiti ves svet v svojo nesveto pogubno oblast! V tem bóji, tako upam jaz, dragi rojaki moji, bode Slovan vedno stal med onimi, ki se boré za kristjanstvo, za poštenje, za srcé! —

Ko tako povzdigujem in poveličujem srcé, ko se tako navdušeno potezam za pravice njegove, ni mi pač treba, upam, izrečno poudarjati in zagotavljati, da nimam nikakor in ne morem imeti namena pobijati in v nič devati glavo. Glava je in ostane vedno glava! (Mi učitelji vemo najbolje, kaj je dobra glavica, in kaj je — butíca.) Glava se bode vedno nosila pokonci. Razmerje med glavo in srcem si jaz mislim nekako táko, kakeršno je razmerje med možem in ženo v lepem zakonskem življenji: nezavisna oba in samostalna vsak v svojem področji, enakopravna v lepem míru in soglasji, a mož je vendar le glava!

Sedaj pa, ko gotovo menite, gospóda, da sem pri kraji s svojim besedovanjem, ali morebiti gostobesédovanjem, sedaj še malo potrpite ter čujte, kaj mu je povod in namen, kaj pravo jedro njegovo. Vsa ta razprava ni nič družega nego priporočilo neke knjige, zlate knjige. Dejal sem, da bi pravi ljudomil zagnal svoj glas za srcé po vsem svetu. In to se je že zgodilo. Čudno; mož, ki se je rodil pod drugim nebom, ki je dihal drugo sapo, užival drugo odgojo; mož, ki je prvi očenaš svoj molil z drugimi besedami; mož, ki ni záme védel, kakor jaz ne zánj; ta mož je spisal knjigo, v kateri je povedano vse, kar

sem jaz na to stran mislil, čutil in želel! In kako je to povedano! Vsi vi »naturalisti« in »veristi«, kar je dobrega v vaši pisavi, vse vidite v pravi dovršenosti v tej knjigi, a brez vaše surovosti in ostudnosti, brez vaše podlosti! Svojim rojakom sem jaz nekdanj dopovedal in razlagal, kako si mislim dobro pisavo, kakó bodita v nji združena in spojena idealizem in naturalizem; kar sem jaz tu učil z nedostatno besedo rojake svoje, to je ta blaženi pisatelj pokazal sijajno v dejanji vsemu svetu. Dejal sem, da je ta knjiga pisana po mislih mojih in željah; in vendar bi zastonj po nji iskali takih besed, kakeršne sem zdaj vam govoril. Mož nič ne uči, nič ne modruje; ves nauk njegov je v dejanji, in kakem dejanji! Če je móči z besedo vplivati na človeško dušo, in jaz sem prepričan, izkušnja me uči, da je móči; če je móči z besedo poboljšati, dà, izpreobrniti človeka, reči smemo, da je ta mož našel za to pravo besedo! Knjiga je na videz namenjena otrokom, in jaz res ne vem mladini lepšega branja, ali s še večjim pridom jo bodo brali roditelji, učitelji, vsi odrasli ljudjé, tudi ljudjé v zapóru. Ko bi mi moglo kàj kaliti lépo veselje, da se je pisala ta zlata knjiga, bilo bi edino to, da se s tem biserom ne moremo ponašati mi Slovani. Jaz bi bil mislil, da more kàj takega priti samo iz slovanskega duha, iz slovanskega srcá! Kako bi se stoprav veselil, kako ponašal, ko bi ta knjiga imela na čelu ponosno ime: Ivan Turgenjev, ali pa tudi skromno: Boris Mirán! Todà pustivši na stran take samopašne misli, veselimo se té knjige tudi sedaj, ko ji beremo na čelu blagoglasno ime: Edmondo de Amicis; knjiga sama pa ima za naslov sámó in edino besedo: *Cuore*. Brez zavisti čestitajmo sosedom našim, če tudi niso preprijazni nam, da imajo takega možá, in da ga tudi ceniti vedó, kakor je vreden. Knjiga je prišla lansko leto že na svetlo v petinštirideseti izdaji. O vsebini té knjige nič več; vzemite in berite!

Sedaj pa naj sklenem besedovanje svoje sè zlatimi besedami našega Levstika:

»Eno le potrebno je:
Skrbi záse, ljubi brata,
Dvigni ga, odprl mu vrata,
In sodník naj bo *srcé*.«

Testament.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

IV.

(Dalje.)

Ali te je Topolščak za starejšino izvolil, kaj li, da si tako one-gáv, tako moški, in še besede ne zineš o pravem času? Nisi li mogel ust odpreti zadnjič, ko sva pila v Št. Gotardu?»

Tako je kregal Klander tovariša, ko sta krenila po cesti proti Tomaževemu dómu. Večje in manjše gruče ljudij so hitele mimo njiju in v vseh je tekel razgovor le o najnovejši novici, ki je bila oglašena raz leco.

»Sem li znal?» zavrnil je Omahnè.

»Bézi, bézi! Ti bi ne znal? Ti in pa Topolščak, — saj sta si vendar kakor —« Klander je rabil tù primero, katere iz ozirov najnavadnejše dostojnosti ne smemo ponoviti, a po trenutnem odmoru in ko Tomaž ni črnil besedice, pristavil je malo zlobno: »No, pa saj — da bi bil ti res njegov tast, kakor si jedenkrat hotel.«

Tomaž danes ni bil dobre volje; postál je s srditim pogledom.

»Mólči, prisma! Ali pa sam hódi, spredaj ali zadaj!«

»No, vidiš, brate,« menil je Klander s smehom, »kàj nisem dejal, da si prokleta moški? Sedaj te je pač sram z menoj hoditi! No, le čakaj — če bo zdajle kupčija boljša, tam na Štajerskem, potem ti pa vrnem tiste groše, ki sva jih zadnjič zapila, da ne porečeš, da sem ti kàj dolžan!«

Korakala sta nekoliko časa molčé drug poleg drugzega, le Klandrovo bistro okó je časih skrivaj zablisnilo po Tomaži; videti je bilo, da mož nekaj namerava, pa ne vé, kako bi pričel.

»Na Štajersko pojdeš?» vprašal je prvi zopet Omahnè.

»Tako, še danes!«

Prispela sta počasi do Tomaževe kočè.

»Pa dobro opravi!« godrnjal je le-ta in hotel kreniti s ceste v mali breg proti svoji podrtini. A Klander je imel dovolj meščéarske nravi, da se ni dal lahko odpraviti. Vrhu posebnih namenov, ki jih je danes gojil, bil je tudi zopet silno lačen; v takem slučaju pa ni poznal óne skrajne sramežljivosti, ali, recimo, ónega tihega, skritega ponosa, kateri znači navadnega, najubožnejšega kmeta, ki ne bo zlepo prosil jesti, dokler imenuje le péd zemlje svojo last; prósi stoprav popotni berač! Izjeme so silno redke.

Klander pa je bil mešetar in — potepuh. Ozrl se je sicer naglo po cesti gori in doli, da li ni nikogar blizu, ki bi ga utegnil slišati, in potem je stopil za Omahnétom.

»Ali imaš kaj gorkega?« vprašal je nekoliko korakov pred kočo.

»Kdo mi bo skuhal, če si ne sam?«

»Pa skuhaj!«

Tomaž je molčé segel pod tnaló pri večnih durih, izvlekel velik železen čavelj, uteknil ga v široko luknjo v vratih in privzdignil zapah, s katerim so bila zaprta od znotraj.

»Tatov se ne bojiš,« omenil je Klander.

»Kaj mi bodo ukrali?«

»I, križavce, ki jih služiš pri Topolščaku.«

Sédel je na klop, ki je oklepala veliko, razpokano peč, Tomaž pa je odprl malo omáro v veži ter prinesel skledo, napolnjeno s kuhanim sočivjem, in dve leseni žlici. Prvo je dél sredi mize, postavljene v kot nasproti péči, žlici pa je položil pôleg na desno in levo. Nato je prinesel še cel hleb črnega kruha, kakor ga je dobival vsako soboto pri Topolščaku, sédel za mizo in odmolil glasno očenaš. Med molitvijo je porinil tudi Klander, zapazivši dve žlici na mizi, svoje veliko teló v ozki prostor med mizo in klop ob steni.

V skledi so bile kuhane mlade nati, a mrzle, z jesihom okisane in na debelo s poprom posute.

Jed je šla Klandru v slast; zadnji je odložil žlico in se tudi proti staremu zakonu kmetske etikete, pustiti namreč vedno nekoliko na dnu sklede, ni pregrešil. A hudomušnost ga navzlic Tomaževi gostoljubnosti ni pustila.

»Pri tebi je menda vsak svetek — petek, prijatelj! V delavnikih se ti pri Miklavži dobro godí, ko delaš gori, v nedeljo pa domá le-nušiš, črn kruh ješ in vodo piješ.«

»No, védi, ti capa neumna, večkrat imam vina v kozarci ali pa kaj žganega, nego ti!«

»Ne bodi, ne bodi — Tomaž! Ne jezi se! Saj kadar imaš kaj več vina v kozarci, tedaj pa domóv gredé cunje in popirje pobiraš ob cesti, he, he — kam pa si dejal tisto pisanje, ki te je še na stare dni učilo brati?«

»Ne vém, kam sem je vrgel,« odgovoril je óni navidezno malomarno, a na tihem si je mislil: »Kaj, ko bi mu vendar pokazal zavitek? Sevé, tistega ne pokažem, kar je notri, predno sam ne vém, kaj je! Pa samó zavitek — morda vendar ni to — kar mislim.«

Klander je videl, da Tomaž nekaj ugiblje, in kakor prekanjen diplomat ga ni hotel oplašiti z novim vprašanjem.

Izvelkel je malo pipo iz žepa in le dejal: »Škoda!«

»Zakaj?«

»I, časih tiči kaj v tacih pisanjih — kar je mnogo vredno, mnogo; pa je vržemo stráni.«

»Če ga nisem pomašil kam med smeti?« zamrmra Tomaž poluglasno in licemersko namišljen.

Klander zajame vodo iz škafa in pivši vtakne vso glavo v velik korec.

Oni pa v tem stopi iz sobe in zaprè duri za seboj.

»Aha!« sikne Klander za njim in se splazi k vratom poslušat, kje išče Tomaž popir. Slišal je, da óni vrata v hram zapira za seboj, na kar le-ta naglo svoja na pol odprè. Lehko je čul, kako je zaškripal pokrov Tomaževe skrinje, katerega je bil ta glasno in z ropotom privzdignil.

»Da le vem, kam dévaš svojo skrivnost,« šepnil je Klander, in z zadovoljnim licem zaprl zopet vrata ter sédel na staro mesto.

Omahnè pa ni bil tako neumen, kakor si je domišljjal mešetar.

Prišedši v hram je res z glasnim hrúsem odprl skrinjo, zajedno pa se nasmehnil zvito in pest pomolil nazaj proti vratom.

»Saj vem, da poslušáš; le vleci na uho!« mrmral je in iz globocega žepa, ušitega v telovnik prav pod pazduho, potegnil v zamazan robec zavita pisma. Svojo skrivnost je nosil vedno seboj. Odvzel je samó širok popir, očividno prejšnji zavitek, drugo pa spravil zopet v žep; potem je glasno zaprl pokrov skrinji in se vrnil h Klandru. Spotoma je list še dvakrat trdo stisnil v pèsti in tako zgubano in na pol raztrgano kèpo podal tovarišu.

»To-le je menda!«

»He, he — veliko ni videti,« menil je óni in pazno razgrinjal in gladil list ter obračal ga na vse strani.

»Aha, tù je nekaj pisanega!«

Rekši je tiho čital besedo »testament,« ki je bila z velikimi, raztegnenimi in ne posebno razločnimi črkami pisana na sredi zavitka. Tudi njemu se je zablislilo v glavi, pa izdati se ni hotel, zlasti ker ga je Tomaž gledal tako pazno in neprenehoma.

»In notri ni bilo ničesar?«

»Nič, prav nič!«

»Ej, torej je kak čevljar ali krojač, popotni, seveda, vrgel to stráni. Prijatelj, kar je tù pisano, pomenja »attestato«, »testimonianza,« to je laški in se pravi po naše »izpričevalo«. Če te kdo nabije, ali vsaj

udari, da se ti pokaže črna lisa ob koži, ali pa malo krvi, potem greš k padarju po »testat«; glej, takšni »testati«, ali če ne takšni, pa drugi — morda kakšen potni list — kaj jednacega je bilo tù notri. Ali ni bilo?»

»Ne, pravim, nič, prav nič ni bilo,« dé óni, pa tako nemirno, negotovo, da bi bil tudi drug, nego Klander, spoznal, da Tomaž laže.

Nemiren, iznenaden pa je bil, ker so se mu pri Klandrovih besedah, katerim povse vendar ni hotel, ni mogel prav verjeti, jele podirati razne nakane, ki jih je gojil vse zadnje dni.

»To ni za nič!« rekel je mešetar hladnokrvno, stisnil popir v képo in ga vtaknil v žep. »Kos klobáse bom zavil vánj, če jo dobim pri Topolščáku.«

»Ne, dàj sem! Jaz tudi lahko kaj vánj zavijem,« vskriknil je jezno Omahnè.

«Če pa ne dam?»

»Dàj sem, pravim!«

»Ne dam!«

Kresal je v tem gobo ter jo tlačil v pipo.

Tomaž pa je v svoji jezi zagrabil težak stolec in ga zavihtel nad Klandrom.

»Še jedenkrat ti pravim, dàj sem!« kričal je na ves glas. Klander je bil sicer močnejši od Omahnéta, toda sedèl je na klópi pri pèči in nobenega orodja niti orožja ni bilo blizu.

Z zlobnim nasmehom je segel v žep, izvlekel képo in jo vrgel v kot za mizo.

»Si li zblaznel, ali kaj? Menda si ukrál tisti popir in kar je bilo v njem, ali si pa koga oropal? No — čakaj — mrcina! —«

Rekši je zaloputnil duri, odšel in grozil še s ceste s pestjó; tako je plačal Tomažu gostoljubnost in zajutrek.

V.

»Pražnjega prta ne zabi, Urša, in srebrne žlice, óne téžke, polóži na mizo; vina pa natóči v tisto laško majóliko!«

Tako je ukazoval Topolščak sestri, ki je pripravljala v jedni górenjih sób obširne domače hiše mizo k slovesnemu obédu.

Ker se je bil Miklavžev oklic z Brnótovo Metko tako hitro zvršil, le-ta in njeni redniki niti utegnili niso priti jedenkrat na ógledi, kakor veva to potrebni in spoštovani običaj; a sredi prvega tedna po oklici se je namenil Brnót z ženo in rejenko v Ljubljano kupovat, kolikor niso domá imeli potrebnega za balo in svatovanje. Napovédali pa so se ženinu, da se pri vrnitvi oglasijo pri njem, in temu pohodu so veljale gori omenjene priprave v Topolščákovi hiši.

Tujih ljudij danes ni bilo mnogo in zato je Urša tem lože pripravljala obed; za silo pa sta bila Tomaž in dekla tū. Prvi je nosil sicer čuden obraz, kakor bi mu ne bilo vse to po volji. A kdo se je zmenil zánj?

Proti póludne so se pripeljali napovédani gostje. Stari Brnót je vodil sam težkega, nizkega konja, kakor jih od nekdaj priréjajo in rabijo v teh krajih; za njim na vzvišenem, rdeče prekritem sedeži pa sta sedeli žena in rejenka.

Prihod in vsprejem je bil hladen. Brnót je pomagal konja izpreči, Miklavž je oblastno kričal za hlapcem, ženski pa sta stali molčé ob stráni. Šele Urša, ki je, opravljena z novim predpasnikom, obrobjenim z belimi, malimi čipkami, prihitela iz hiše, provzročila je gorkejši razgovor.

»Dolgo ste se mudili, dolgo,« klicala je že v veži, »jaz sem skoro mislila, da tudi danes ostanete še v mestu. No, to je lepó, mati Brnótova, da prihajate jedenkrat k nam; pa ti Metka, saj te komaj poznam, tako dolgo te nisem videla. Kje imate pa Gotarda, zakaj ni prišel? Prišel bi Vam lahko naproti!«

Tako je tekel curek besedij iz Uršinih ust, ko je pozdravljala goste. Brnótovka se je prijazno smehljala in odgovarjala v naglici, Metka je le molčé stisnila roko teti Urši; lahka rdečica ji je pa vendar silila v lice. —

»To bom še letos stráni vrgel,« govoril je glasno Miklavž, kažoč na leseno kolibo poleg hleva, kjer so hranili drva; »napoti nam je tukaj, in novo drvarnico napravim zadaj za hišo, na kamenitih stebrih in z opeko krito.«

Brnót je pazno ogledaval prostor.

»Dà, dà, potem bo lepše tukaj!« pritrnil je Miklavžu.

»In ta-le svinjak tudi prestavim! Sedaj imajo že zidane, in pravijo, da so boljši. Zidanega bom dèl tjà na konec hleva.«

»Oj, nikari, nikari, Miklavž,« oglasi se Brnótovka, »leseni so boljši; le starega se drži! V zidanih ti bodo uróčni, in če ne boš imel brinjevega porezanca pod njimi, ne pomóre ti ni oglje, ni ogljena voda.«

»Jaz sem tudi čul, da se v zidanih ne redé!« dejal je Brnót.

»Ne vém — pa kaj tudi; poskusiti se mora,« menil je Miklavž in z levico, katero je tiščal v žepu, rožljaj po srebrnjakih, da se je čulo.

Prišli so do hlevnih vrat, katera je Topolščak odprl naglo na iztežaj ter potem razkazoval svojo živino, govédino in teleta in v spodnjem konci konje in dvoje žrebet, ki sta stali v posebnih, z deskami obitih hlevcih. Tudi na drugo stran širokega dvorišča je védel družbo, v

lepo urejeni vrtič, pod košato, že z zorečim sadjem napolnjeno drevje; spodaj pod bregom pa je stala lepa, zidana sušilnica. Vse je bilo videti v dobrem redu in Brnót je le prikimoval z glavó, Brnótovka pa tudi ni več oporekalo tej ali óni nameri, katero je izustil gostobesedni Topolščak.

Jedina Metka je molčala. A kdo se je brigal za njó!

»Ali gremo malo po polji?« vprašal je ženin.

»Vročé je,« menila je Brnótovka.

»Kaj boste hodili?« pristavila je Urša, »saj je pozneje še čas, sedaj si malo odpočijte!«

Vsa družba se vrne proti hiši.

Sedaj stoprav je Miklavž prvič ogovoril svojo nevesto.

»Ti bo li povšeči?«

Na prvi hip ni odgovorila.

»Veliko je!« dejala je potem poluglasno in ne da bi se ozrla v ženina.

»Pa se zmaguje!« pristavil je Miklavž.

Odidejo takoj v górenjo sobo, kjer je bila miza že popolnoma pripravljena za obed. Miklavž je, ne po kmetski navadi — saj se je imel sam za pol gospoda — uredil hitro sedeže, ukazoval Urši in dekli, ki sta nosili jedí, in Tomažu, ki je prinašal vino. Vse se je moralo naglo vršiti, ne da bi čakali po pol ure med posameznimi vrstami jedil. Brnótu ni bilo prav povšeči, pač pa ženi njegoví, kateri se je zdelo to nekako gosposko.. A nihče ni storil opazke.

Konečno se je družba prav oveselila. Možá sta se pri vinu razgovarjala o létini, kupčiji, prometu, živini in celó o železnici, o kateri pa nobeden ni imel prijaznih mislij; Brnótovka in Urša, ki je bila tudi prisedla k mizi, pa sta razpravljali domače dogodke; tudi o tujem gospodu, ki je tù umrl, bilo je mnogo razgovora.

Metka je izginila iz sobe, ne da bi bil kdo zapazil. Šla je iz hiše mimo radovédne dékle, katera ni vedela, bi li prihodnji gospodinji rekla »ti« ali »Vi«, in krenila proti vrtu, kjer se je ob njegoví severni stráni raztezal visok, gosto zasajen gabrov plot. Tam, skoro sredi brega širil se je v prostorno senčnato lópo, kjer je popotna gospóda, čakaje, da se okrepčajo konji, rada posédala ali obedovala. Danes ni bilo nikogar.

Metka je sedla na klop, v tem ji je omahnila glava na mizo, in deklè je zajokalo tiho in bridko. Revše je bilo neznosno nesrečno, pa mehka nrav in vsa njena vzgoja ji nista mogli dati poguma, upreti se trdovratno tej možitvi. Klanjala se je očetovemu povelju, kakor neizogibni usodi, in tudi ljubi njen, šepavi Gotard, ni imel do sedaj po-

guma, odkriti roditeljem njijine razmere. Opravljala sta domá svoj posel, kakor sicer, ali govorila sta malo med seboj, sámó po nôči pri oknu, z drugimi pa kolikor je bilo najnujnejše. Mati Brnótovka je dejala, da je to navada vseh nevest, da je bila tudi ona taka. Gotarda pa je stari sámó jedenkrat malo osorno pogledal, ko na vprašanje, je li živina opravljena, ni bilo naglega odgovora. O ženitvi se je govorilo, kakor o drugem važnem podjetji; o tem pa, kaj pravi nevesta, je li zadovoljna ali ne, ni bilo besede. Tako je potekal dan za dnevom. Ko so se namenili v Ljubljano, ukazal je Brnót Gotardu, naj se pelje z njimi; ta je molčal, in ko so zjučaj zgodaj sedali na voz, ni bilo Gotarda nikjer; stari je klical nekoliko časa po hlevu in skednji, a napósled je nejevoljno sédel na voz in pognal konja.

»Naj pa domá ostane!« godrnjal je glasno. Potem Gotarda nihče več ni omenjal.

Deklica je dolgo slonela ob mizi; bolesti, ki jo je težila, trebalo je duška, in jok, ta bridki jok bil je pravi dušek. Čuda ni, da je zahrščal težak korak po peščeni stezi šele, ko je nekdo postal pred njo; privzdignila je glavo. Tomaž je bil ter začujeno gledal mlado objokano nevesto. Dekla ga je bila poslala na vrt po pêlin — stari Brnót je koncem obedá jako číslal vršiček pelína v vinu — in mimo lôpe gredé je zapazil Metko.

Nekako čudno ga je izpreletelo, ko je pogledal starec v to objokano lice.

»Nisem li videl že tega obraza?«

To vprašanje se mu je vsililo. Metko je poznal že dolgo, ali to lice, katero je sedaj videl pred seboj, to ni bilo Metkino, ne — to je bilo drugo — a kdaj je je že videl — kdaj —? Potegnil je s svojo žuljavo roko preko očij, ali ni védel, kaj bi dejal.

»Gori te čakajo,« zinil je potem naglo, vedóč, da se laže, in odšel proti hiši.

Metka ni mogla hitro za njim; vstala pa je počasi.

Dolí po cesti pod vrtom je v tem pridrdral dvouprežen koleselj in se ustavil na Topolščákovem dvorišči. Izstopita dva gospoda. Metka sedaj celó ni hotela gori v hišo.

Miklavž pa je takoj čul zopet ropot vozá oknom in hitel gledat.

»Aj, naš sodnik« — vskliknil je proti Bernótu, »kaj pa ta hoče?« Hitel je po stópnicah gospodoma naproti.

Tudi Urša je šla za njim, Brnótova pa sta radóvédnó stopila k oknu. V tem je Topolščák pripeljal oba gospóda, sodnika in njegovega pisárja v sobo ter jima uslužno ponujal sedežev in vina.

»Le počasi, le počasi, gospod Topolščak«, sopihal je sodnik, debel, sivobradat mož, oblastnega obraza, iz katerega je molel velik in malo rdečkast nos. »Najprej to, kar je treba, uradne reči, potem šele se okrepcamo. Kaj pa imate? Imate li kaj rakov? Izvrstne rake ste imeli časih.«

»Imamo, imamo,« hitel je Miklavž.

»Torej — rake, pa le veliko solí v krop! In jesih, je li hud?«

»O, dà, dà, pravi vinski jesih!«

»Rakom ni nikdar dovolj solí in nikdar prehud jesih — to Vam pravim, gospod Topolščak! Pa najprej uradne reči!« Miklavž je hotel povprašati, kaj ima gospod sodnik uradnega pri njem, a óni v tem ugleda Brnóta ter ga pozdravi. Služboval je že več let v tem kraju, in poznal skoro vse ljudi.

»Kaj pa praznujete danes?« povprašal je veselo.

»Na ógledih smo, na ógledih!« In potem so razložili drugi svojo namero.

»Saj pridemo še doli k Vam, gospod sodnik! Vi morate še dovoliti, saj ste Vi najvišji váruh; — deklè je rejenka, tržaška rejenka!« — dejal je Brnót.

»Tako, tako! No, le pridite, pa krstnega lista ne pozabite, bomo naredili, bomo! Rakom pa malo česna, gospod Topolščak; ne pozabite — prav svež mora biti, sicer me bo zgaga pekla! Sedaj pa uradno!«

»I kaj pa je vendar?« hitel je Miklavž, ki ni mogel prej vriniti vprašanja,

»Pri Vas je umrl nekov Tržačan — ne li, gospod Topolščak? Zapečatilo se je, kar je pripeljal s seboj; zvedeli smo tudi, kdo je bil in od kodi; brat njegov živi v Ljubljani, in ta se je oglasil za dediča, in sedaj moramo pregledati to, kar smo pri Vas zapečatili — saj je zapečaćeno, naš kancelist je pečatil, ali ne? — No — in ceniti moramo, kar je imel, in pogledati, ni li pustil kaj pisanega, kaj testa-menta! Ali je kaj pustil?«

»Jaz ne vem«, dejal je Miklavž, a vse se je treslo v njem; toda znal se je zatajevati.

»Pokažite torej tiste reči! Vi ste samí priseženi zvedenec, in — no, to je dobro, Brnót tudi; treba ni družega — hitro opravimo; posebnega itak ne bo. Pa čujte, gospod Topolščak, rakom nikar kúmina ne pridevati, jaz ga ne maram. Samó česna — pa malo, in — še jedenkrat: svež, mlad, mora biti!«

Zapóvedí o rakih je čula samó Urša, ki je pazno poslušala med vrati. Sodnik s pisárjem, Brnót in Miklavž so šli v drugo stran po ozkem hodniku, kjer je gospodar odprl sobo, v kateri je ležal in umrl óni tujec. Njegova ostalina je bila v velikem zaboji sredi sobe spravljena, zaboj pa s sodnim pečatom zapečaćen.

Pisár odprè zaboj in potem so počasi iz kovčegov vlekli obleko in drugo drobnjav. Tudi denarja so našli — bankovce, zláte in srebrnjake. Sodnik je vse vestno zabeleževal.

Bili so že skoro gotovi, ko je jel sodnik zmajevati z glavo.

»Čudno, čudno; — pa iščite vendar po žepih, da li ni kaj notri. Tisti brat ranjcega iz Ljubljane je govoril o testamentu, todà ni ga nikjer; morda tiči v kaki suknji.«

A vse iskanje je bilo zaman.

Miklavž je stal ob stráni in ugibal. Nihče drugih se ni zmenil zánj. »Če ni, pa ni — meni nič mari! Sedaj sklenemo zapisnik. Védel sem, da bomo kmalu gotovi! Pa bogat je bil ta mož, bogat!«

»Bogat?« vpraša Brnót. »Odkodi pa je bil.«

»Iz Primorja. Velika posestva ima; no, brat se bo veselil! Mi pa tudi, sedaj ko smo gotovi — da bodo le rakci dobri! Miklavž, gospod Miklavž, Vi ste odgovorni!«

Ta se je počasi približal. Bil je še vedno negotov, kaj mu je storiti. Ako sedaj pokaže testament — kako lahko mu izmuzne Metka; — po poroki bi ne bilo več nevarnosti. Toda — ko bi bilo potem zamujeno?

Pravna stran mu ni bila toliko znana. Moral je povprašati.

»Kaj pa, če se testament pozneje najde?«

Rekel je to navidezno malomarno v tem, ko je zapiral zaboj.

»Oh, potem so pa sitnosti, silne sitnosti — pravda je gotova, oh, boljše vse pustiti — Vam pravim,« besedoval je debeli sodnik. »Oh, to niso prijetne reči.«

»Ste li sklenili zapisnik?«

Pri zadnjih besedah se je obrnil k pisárju.

Miklavž pa je bil tudi s svojim sklepom gotov.

»Brnótovo besedo imam,« dejal je sam pri sebi, »on je ne bo snedel! Torej —«

»Potrpíte, gospod sodnik,« rekel je glasno, »še jedno suknjo imam tam v svoji sobi; »ta Tržaćan jo je slekel, ko je légel v postelj. Pogledal je nisem, morda je v nji kaj pisanega!«

»Dobro, prinesite jo; pa saj tudi tam ne bo ničesar; škoda, da čakamo! Toda prinesite, prinesite!«

Sodnik je bil malo nejevoljen.

Topolščak pa je stopil urno ven, čez hodnik v podstrešje. Odmečnil je v kotu, kamor je bil ónokrat skrtil tujčev testament, prazni zaboj, privzdignil ploščo opeke in izvlekel zaprašeno suknjo. Hitel je ž njo doli ter spotoma odkaval prah raz njo, toda v žep ni segel.

V sobo prišedši jo je dal sodniku. Ta jo je skrbno preobrnil, potem pa potipal žepe od zunaj, in ker ni nikjer čutil ničesar, segel v vsacega posamič.

»Nič! Tudi tù ni ničesar!« deje potem in vrže suknjo na bližnji stol.

»Ničesar?« zakriči Miklavž, da se zdajci vsi ozró vánj.

Zgrabil je suknjo in krčevito stiskal žepe in podlogo.

»Nič! Nič!« ponovil je nehoté in še jedenkrat preobrnil suknjo.

Drugi so strmeli vánj.

»Kaj Vam je, gospod Topolščak?« dejal je plaho debeli sodnik; usiljevala se mu je slutnja, da je Miklavž zblaznel.

Oh — vrag védi, — da ni nič,« dejal je ta, težko premagujé razburjenost. »Mislil sem res — ker ste tako govorili — pa nič ni, nič!«

V tem je vrgel suknjo na zaboj.

»Raki so gotovi, gospod sodnik,« oglesi se Urša med vrati.

»Dobro, dobro, sedaj le pojdemo! Stojte, da denarjev ne pozabim! Saj vé, da se nisem zastonj vozil sem gori! Aló, sedaj pa rakce, rakce! Ali znate, kako se raki jedó?«

Z zadnjimi besedami se je obrnil k pisárju, ki je stopal z Brnótom vred počasi za njim po hodniku.

Topolščak je ostal v sobi, zaprl duri, vzdignil še jedenkrat tujčevo suknjo in jo pretipal in preobrnil.

»Nič! Nič! Kdo je ukrál — kdo mi je ukrál?« sikal je med zobmi.

Kmalu popóludne so odhajali Brnótovi. Slovó ni bilo gorkó; Brnót je bil sicer malo vinjen in gostobeseden, Miklavž pa ni govoril veliko. Tomaž je upregel konja in ga držal za brzdi ves čas, ko so óni sédali na voz; nihče ni zapazil, kako zlobno-zadovoljen smehljal se mu je kazal na ustnih, ko ga je Topolščak osorno opozoril, naj se urno suče.

(Dalje prihodnjič.)

Književna poročila.

(Konec.)

6. Zur Kritik der altslovenischen Denkmäler. Von Dr. W. Voudrák.

Panonski spomeniki, izvzímši zograf. in marian. evangelije, so še vedno dosti slabo preiskani in študirani. Zatorej moramo mladega češkega učenjaka omenjeni donesek, kateri je objavljen v 112. kn. poročilu dunajske akademije str. 743—784. veselo pozdraviti, če bi tudi hoteli nekatere jezikovne prikazni stsl. rokopisov tolmačiti drugače kakor pisatelj.

Najobširneje razpravlja pisatelj o epentetičnem / (744—766). Da je mogel natančno razvideti, kako posamezni stsl. (panonski) viri rabijo ta /, moral je vse spomenike pregledati, kar je gotovo dokaz velike marljivosti. Našel je, da osobito suprasl. zbornik pogosto izpušča / epentet.; v drugi vrsti tudi savina knjiga. To izpuščanje / epentet. v stsl. spomenikih tolmači tako, da so zogr., assem., savin. kn. in supr. prepisi panonskih izvornikov, pisani od Bolgarjev ali drugih Slovanov, na katere je vplival bolgarski jezik (str. 764) — v pomanjkanji / epent. išče tedaj vpliv bolg. jezika. Pričakovali bi, da nam bode pisatelj najpoprej natančno razložil, kako rabijo bolgarski (staro- in srednobolgarski) spomeniki / epent. in da bode še le na tej gotovi podlagi o stsl. spomenikih sklepal, ali se sme res v njih pripuščati tako znaten vpliv bolgarščine. Tega ni storil. Kar nam je povedal o rabi / epent. v bolg. spomenikih na str. 763. in 765., to je vendar premalo: Wenn wir die zahlreichen Fälle des unterdrückten epenthetischen / im Zogr. b. den drei Beispielen mit / gegenüberhalten, so müssen wir zugeben, dass im Bulgarischen (dass Zogr. b. von einem Bulgaren stamme, folgt mit Nothwendigkeit aus den sprachlichen Eigenthümlichkeiten desselben) am Ende des 11. Jahrhunderts das epenthetische / eine grosse Seltenheit war; ja wir werden nicht fehlen, wenn wir annehmen, dass es schon damals dem Bulgarischen fremd war. Von einzelnen Beispielen wie *bljudo*, das sich bis heutzutage erhalten hat, muss man freilich absehen und sie mit dem č. *plivati* etc. vergleichen. Ja wir können noch weiter gehen. Wenn man bedenkt, dass der Abschreiber solcher Originale zu diesen gewiss wie zu heiligen Reliquien emporblickte und ihre sprachlichen Eigenthümlichkeiten womöglich sorgfältig zu wahren trachtete, so wird man wohl zugeben müssen, dass am Ende des 11. Jahrhunderts das epenthetische / nicht einmal als bulgarischer Archaismus gefühlt wurde. Ako bi bil bolgarske spomenike 12. in 13. stoletja pregledal z isto pazljivostjo kakor panonske, prepričal bi se bil, da se v najstarejših / epent. še gosto rabi. Pregledal sem trinajst strani (367—380) bolonskega psalterja (natisnena v Drevnie slavjan. pamjat. jusov. pis.) in našel, da se / epent. večkrat rabi, nego izpušča. Tako se nahaja n. pr.

semli 367, a 37; 368, a 31; nasproti *semi* 370, b 27; 371, a 23; 377, a 14; 242, 12; 243, 5; *zemle* 367, b 5, 25; 369, a 16; 375, a 32; 243, 3; *ostavlčastii* 373, a 5; *napravčahъ* 377, b 16; *javlenъ* 242, 11; *javleniju* 242, 26; *svstavleny* 242, 32. Tako je tudi v ohridski kn. str. 269—281 mnogo več primerov z *l* epent. kakor brez njega. V slepčenski kn. pa že slučaji brez *l* epent. znatno prevagujejo. Iz tega razvidamo, da se v bolg. spomenikih XII. in XIII. stol. še nahajajo *l* epent., da še niso arhaizmi. Ali to so morda samo panonizmi? No, tudi oktoih Mihan. iz XIII. stol., katerega je prof. Jagić opisal v Starinah (X. 47—76) in v katerem je opazovati znatni vpliv ljudskega govora (cf. Arch. III. 312—357) ima primere z *l* epent. To je tudi pisatelj čutil in zato pravi na str. 765: »Ob schon das epenthetische *l* der bulgar. Spr. abhanden gekommen war, so zeigten dennoch andere bulgarische Abschreiber pannonischer Texte oder selbst deren Abschriften gegenüber genug Toleranz, und zwar selbst noch in der späteren Zeit«; in na str. 768: »Bei der Betrachtung der bulgar. Denkmale in dieser Beziehung fällt nur das auf, dass die Bulgaren selbst noch in später Zeit in ihren Schriften vom epenthetischen *l* einen ausgedehnteren Gebrauch machten, als wir es nach dem alten Zogr. *b* erwarten würden«. Nekoliko je čudno, da so prepisovalci 12. in 13. stoletja pridržali *l* epent. panonskih originalov, ali v drugih stvareh in oblikah se so že dovolj stsl. originala oslobodili; v 11. stol. pa v zbor. suprasl. ravno *l* epent. v mnogih slučajih izpustili vsled vpliva svojega (bolg.) jezika, a drugih panonskih posebnostij se ne doteknili. Vprašati moramo, kako je to, da je v zborniku supr. samó pri rabi *l* epent. tako velik vpliv bulg. jezika zapaziti; zakaj ni prepisovatelj tudi v drugih stvareh vedno bolj in bolj »bolgarsk« postajal, zakaj ni nikjer najti kakega znatnega, ne dvojbenega bolgarskega vpliva v tem rokopisu, zakaj se nosni samoglasniki ne menjajo, zakaj ne nadomestuje *u* z *o*, zakaj se ne meša *e* z *i* ali *ę*? Da bi pri prepisovanju panon. originalov samó gledé *l* epent. bil pisatelj vedno bolj »bolgarsk« postajal, a ne tudi semtertjã v drugih slučajih — o čemer pa ni sledu — to ni nikakor verjetno. Vzroki pogostemu izpuščanju *l* epent. v zborniku supr. morajo drugi biti, nego bolgarski vpliv.¹⁾ Ta zbornik se tudi v drugem razlikuje od glagolskih panon. spomenikov n. pr. zogr. ali marian. V njem ni prostega aorista, niti starejšega *s*-aorista, on skoraj nima impf. oblik na *-šeta*, *-šete*, on ne razlikuje 2. in 3. os. dvojine, v njem skoraj ni najti starih oblik *bim*, *bi*. To ni dialektična razlika ali vpliv kakega slovanskega narečja pri prepisovanju, to je časovna razlika.

¹⁾ Potebnja je izrekel mnenje, da se je v supr. zbor. v omenjenih slučajih razvil *j* iz *l*. Arch. III. 612.

Naši stsl. rokopisi so prepisi starejših originalov. Pri osnovanji slovanske liturgije se so gotovo sprva preložile iz grškega samo najpotrebnejše knjige, med katere gotovo v prvi vrsti spadajo evangelija. Prestavljanje je bil mučen in dolgotrajen posel. Knjige kakor zbornik supr. gotovo niso bile v slov. liturgiji od tolike potrebe, da bi se bile prevedle takoj sprva, v prvih njenih početkih. Šele, ko se je slov. liturgija veselo razvila in lepo napredovala, šele potem, ko je imela najpotrebnejše knjige, pričeli so spisovati in prestavljati jednake spise, kakor zbornik supr. Radi tega smemo misliti, da je original tega zbornika dosti mlajši od marianskega ali zograf. To je najbrž vzrok jezikovnih posebnostij tega zbornika: manjkanja starih glagolskih oblik v sklanji, spregi in slovarju. Pozabiti se tudi ne sme, da se da tudi v staroslovenščini a priori na male dialektične razlike misliti; kajti tudi stsl. jezik ni bil, kakor noben drugi jezik, popolnoma jedinstveni jezik brez vseh lokalnih razlik. Toliko je gotovo da v savini knjigi in suprasl. spomeniku ni čisto isti jezik, kakor v zografskem evang., niti kar se slovnične tiče, niti glede slovarja. Domovina ónega narečja, katerega nam predstavljata omenjena dva spomenika, ne more tedaj ista biti, kakor ona jezika zograf. evang. Misli se na iztočne kraje Panonije.

Dobro je razložil pisatelj Ъ v oblikah kakor *ostavъši* rekoč, da stoji Ъ samo za oko, da se nenavadne glasovne skupine ločijo. V stsl. spomenikih je res nekaj takih slučajev, v katerih bi se poluglas ne pričakoval po etimologiji. Tudi postanek oblike *zemlja* iz *zemia* (*zemia*, *zemja*, *zemlja*) je najbrž prav razložil. K obliki *bratrъ* samo opominjam, da se tudi v nekaterih slovenskih narečjih *r* nahaja v vseh sklonih razven nom. sgl. Na str. 771—775 govori pisatelj o pisavah *ѣja*, *ѣje*, i. t. d., mesto katerih se tudi nahaja *ѣa*, *ѣe*. On smatra prve oblike za starejše, kar je tudi najbrž pravo cf. Leskien, Handb.³ 36. Oblike *besadantъ*, *casaru* niso drugega, nego pisarne pomote, katere se so tem laglje dogajale, ker v sledečem zlogu stoji *a*, tako da je pisatelj, pišoč prvi zlog, mislil že na drugi. Loc. sgl. zložene dekl. na *-čamъ* je že Jagić razložil: *čamъ* je iz *čēmъ* nastalo na ta način, da se je drugo *č*, katero se ni moglo na predstoječi glas naslanjati, v *a* izpremenilo, jednako *č* v začetku ali po mehkih soglasnikih (Arch. VI 78).

Na Dunaji 12. novembra 1886.

Vatroslav Oblák.

L I S T E K.

Stritarjevi zbrani spisi. Ljubljanski knjigar g. Bamberg je kupil od g. prof. Jos. Stritarja vse njegove spise, katerih je nad sto tiskovnih pól. Bamberg namerava te spise izdavat v jedenskih zvezkih, tako da bi bila vsa izdava v jednem letu završena. Da bode tudi vnauja oprava spisom ukusna in lepa, za to nam je porok Bambergovo imé. Ta

literarna novica gotovo presrčno oveseli vsakega prijatelja slovenskemu leposlovju; kajti ni ga pesnika in pisatelja slovenskega, ki bi se gledé razsežnosti duševnega obzorja, gledé plemenitih idej, gledé tehniške dovršenosti in tudi gledé vplivanja ne sodobne pisatelje naše le iz daleka mogel meriti s Stritarjem. Kakó in kaj zná g. Stritar pisati, razvidi se jasno iz razprave »Srce«, katero nam je na prošnjo našo poslal g. Stritar in katero prinašamo v denašnji številki. Gotovo u m bodo čestiti gg. bralci hvalo vedeli zánjo, kajti takšne lepe pisave in takih idej »Ljubljanski Zvon« nima mnogokrat na razpológanje.

Predavanje. Dné 27. t. m. je g. prof. Šubic v deželni reduti v Ljubljani predaval o *Ljubljanskem vodovodu* in o mnogovrstnih vprašanjih, ki so v zvezi s tem veleváznim predmetom. V prostem, jedrnatem in jedno uro trajajočem govoru, katerega je pojasnoval z izvrstnimi narisi na tablo, razložil je gospod govornik to za Ljubljansko mesto prevažno vprašanje tako mikavno in zajedno korenito, da ga je konečno odlikovalo mnogobrojno zbrano občinstvo z glasno pohvalo. Dné 17. aprila bode profesor Levec v Ljubljanski čitalnici predaval o pokojnem Erjavci in njegovem književnem delovanji na korist Erjavčevi ustanovi.

Dramatično društvo v Ljubljani je imelo dné 27. februvarja svoj letni občni zbor, ki je pa bil, žal, mnogo slabeje obiskan, nego bi bilo želeti in nego se je bilo pri važnih sedanjih razmerah nadejati. Kot važen napredek, ki ga nam je zabeležiti v društvenih analih minulega leta, omenil je v svojem poročilu tajnik pridobitev stalnega režiserja g. Ig. Borštnika in stalnega učitelja petja g. prof. Grbiča, katerima se je po vspešnem trudu posrečilo pripraviti društveno delovanje v boljši tír. Da je društveno delovanje v zadnjem času postalo dokaj živahueje, o tem se prepričati je slov. občinstvo imelo dovolj prilike pri letošnjih predstavah; ali še mnogo bolj bi društvo oživelo in se okrepilo, ako bi našlo med slovenskim razumništvom več zanimanja in podpore, nego doslej. Res, da se cepijo naše moči na mnogo stranj in da je treba dela in podpore tù in tam, in ravno isti pridemo večkrat na vrsto — ali vendar, rojaki, važnega tega društva nikar ne pozabimo! — Kdor bi torej lahko pristopil k društvu, a doslej še ni, naj tega nikar ne odlašá. Tudi zavedno občinstvo na deželi vabimo k pristopu. Razven predstav prirejenih v deželnem gledališči priredili so v preteklem poletji igralci dram. društva nekaj predstav tudi po drugih mestih: v Kamniku, v Kranji, v Loki in na Vrhniki.

V odbor so bili pri občnem zboru odbrani ti gospodje: dr. Iv. Tavčar predsednikom, dr. Jos. Starè blagajnikom, dr. Karol Bleiweis, Fr. Drenik, Iv. Hribar, prof. Fr. Levec, ces. svétnik Iv. Murnik, prof. L. Pintar, prof. M. Pleteršnik, Srečko Stegnar, Ant. Trstenjak in Ign. Valentinčič.

Med posameznimi predlogi in nasveti bila je izrečena želja: naj blagajnik sestavi, oziraje se na nove naše razmere, primeren proračun in naj društvo potem skliče izreden občni zbor, kateremu se ta proračun predloži kot podlaga. za nadaljno posvetovanje — dalje: naj občni zbor izreče zahvalo deželnemu in isto tako mestnemu zboru za naklonjene podpore (kar se vsprejme) — napósled: naj se letna društvenina (z gld.) redno pobira pri društvenikih, ne gledé na to, je li društvo tisto leto izdalo kak snopič »Slov. Talije« ali ne, češ, da društvenina ni le kupnina, odštela za zvezčič dramatičnih iger, ampak da je za splošne društvene namene in potrebe.

Poslej, kar nam je deželno gledališče pogorelo, prireja dramatično društvo svoje predstave v čitalnični dvorani, in je ondu predstavljalo dné 27. februvarija tri male igre: »Francosko-pruska vojska«, »Prijetno iznenadenje« in »Gringoire«. Dné 6. marcija je obhajalo društvo svojo *dvajsetletnico* ter ponovilo predstavo igrice »Gringoire« in operete »Mésečnica«, katero smo že prej jedenkrat slišali v dež. gledališči. Tretjo predstavo v čitalničnih prostorih smo imeli dné 20. marcija; predstavljali sta se igri »Zblaznela« je in »Pes

in mačka«. — Za 15. dan marcija je povabilo dramatično društvo svetovno-znanega umetnika, slavnega violinista *Frana Ondrička*, da je v redutni dvorani koncertiral pred mnogoštevilno zbranim občinstvom našega lista. Ta lepi večer ostati nam hoče neizbrisljivo v spominu! —

Konečno naj še omenimo, da je izdalo dramatično društvo letos 53. zvezek »Slovenske Talije«, ki obseza J. Jurčičevo izvorno tragedijo »Veronika Deseniška« v 5 aktih, iz nemščine preloženo dvoaktno igro »Prepozno« in dve jednoaktni igrici »Prijetno iznenadenje« (posl. po W. Frerkingu) in »Nič otrok« (posl. po Jul. Rosenu). S temi manjšimi igrami izkuša odbor ustrezati našim diletantom na malih čitalniških odrih. Že je pa tudi treba odboru skrbeti in misliti na izdajo 54. zvezka, torej se obračamo do slov. pisateljev, če ima kateri kje v svojih predalih kako *izvirno* igro, naj jo blagovoljno pošlje društvu v pregled; za prestave ni nam taka sila, posebno ne za vihrávo in površno skrpane slabe prevode slabih iger. P.

„Zgodovina pedagogije“, ki se tiska v »Učiteljskem tovaršu«, izide v posebni knjižici, ki bode stala 70 kr. Dovoljujem si vabiti, da bi si jo naročili gg. učitelji in šolski prijatelji. — Pri tej priliki prosim, da bi mi oni gospodje, ki so dobili od mene kako knjigo na ogled, vrniti jo blagovoljili na moje troške, ako je obdržati ne nameravajo.

V Krškem 10. marca 1887.

Ivan Lapajne.

O dopolnjevalni volitvi odbornikov v „Matico Slovensko“. Da se glasovi ne cepijo po nepotrebnem, nasvetovali so — kakor pri drugih družbah — tudi pri »Matici« nekateri družniki, kateri odborniki naj se volijo *letos*. Po §. 12. društvenih pravil smejo izstopivši biti zopet voljeni. Umrla sta v tem času odbornika *Raič Božidar* pa *Erjavac Franjo*, odpovedala sta se gospoda *Ivan Hribar* pa *Andrej Marušič* zaradi obilnih svojih opravil, drugi so po žrebu prišli na vrsto. Gledé na to, da ima »Matica« odbornike izvedene v raznih strokah ter po raznih mestih, svetuje se *po odsekovem dogovoru*, naj se v prihodnjem XXII. rednem vélikem zboru 13. aprila t. l. za odbornike „Matici Slovenski“ soglasno volijo ti-le gospodje: *Flis Janez*, semeniški spiritual; *Kržič Anton*, katehet v nunskih šolah; *Levec Fran*, profesor na realki; *Robič Luka*, deželni poslanec in bivši davkarski nadzornik; dr. *Požar Lovro* in *Šubic Ivan*, gimnazijska učitelja v Ljubljani; dr. *Gregorčič Anton*, bogoslovni profesor in deželni poslanec v Gorici (na mesto čast. kan. *And. Marušiča*); *Hubad Fran*, profesor v Gradci, *Wiesthaler Fran*, gimnazijski ravnatelj v Novem Mestu. — Pravico voliti imajo udje vsi — ustanovniki in letniki, da le vsaj podpiše svoje imé na poseben list — ali njih več skupaj — ter se volilni listki pošljejo odboru „Slovenske Maticé“ do 17. aprila pred zborovim sklepom.

Slovanske starine. Ruski archaeolog Evarnicki, ki vódi razkopavanja v Korsunu, našel je blizu tega mesta, kjer se stekata reki Koševaja in Korabelka v Dnepr staro mesto Ulice vodijo do Dnepra. Hiše imajo štirioglate temelje, po pečéh je polno pepela in ostankov kostij; po stanovanjih je našel dele pohištva, kipov, kose svinca in grške denarje z napisom „Olivia“. Tu je stalo tedaj staro grško mesto. Prostora je razkopanega do sedaj šele deseti del. Ko dokonča to razkopavanje, lotil se bo Kurganov v okolici Korsunski. — Staroslovansko naselbino so odkrili v Ranzinu blizu Stralsunda. Našli so mnogo ilovnatih čepinj gotovo od več kakor 135 posod, med katerimi jih kaže osem na robu prvotno ornamentiko, ki so jo narejali s sem, da so nohte vtiskali v mehko ilo. Največje vrednosti so pa mali krogi in bronaste žice, tako imenovali „Schläfenringe“, katerih ni najti drugje nego samó na slovanskih tleh.

Razpis časne nagrade

za povest, namenjeno slovenski mladini.

Razumniki vseh omikanih narodov paznim očesom motrijo razvoj tistega dela književnosti svoje, kateri je v prvi vrsti namenjen mlademu narastaju, ter vestno skrbé za to, da se mladini podajajo v roke po obliki in vsebini dovršene, čistim peresom in plemenitim srcem pisane zabavne in poučne knjige. Tudi v Slovincih se je že večkrat poudarjalo, kako potrebujemo mladini svoji primernega berila in razna učiteljska in pedagogijska društva naša so večkrat ukrepala o tem in obravnavala vprašanje, kako bi se zadelala ta praznina v književnosti slovenski.

To uvidevši je znani rodoljub češki in prijatelj mladine slovenske, blagorodni gospod Ján Lego v Pragi, po županu ljubljanskem podpisanimu odboru izročil

sedem cesarskih cekinov

v plemeniti namen, da ž njimi nagradí najboljšo povest, namenjeno slovenski mladini od dvanajstih let dalje.

Navedeni znesek sedmih cesarskih cekinov pa je samó častna nagrada, katera se izplača pisatelju povesti; vrhu tega gospod Ján Lego poskrbi še za to, da pisatelj nagrajene povesti prejme za spis svoj še navadni pisateljski honorar.

Pisatelj nam v svoji povesti naslikaj vzornega slovenskega mladeniča, odičenega z vsemi krščanskimi in državljanskimi vrlinami; od tiste dóbe, ko začne hoditi v šolo, sprémi ga do moških let, ko stopi v praktično življenje; opiši ga živo in plastično brez moralizovanja, da bode mlada duša, videča pred seboj junaka povesti, hrepenela po njegovem vzvišenem vzgledu izpolnovati vse dolžnosti, katere narod, cerkev in država zahtevajo od poštenega moža.

Ako pisatelj takšno životopisno povest postavi v zgodovinsko zanimiv čas ter njeno dejanje oprè na take domače kraje, ki se odlikujejo po prirodni lepóti svoji, bode tem večja zasluga njegova.

Povest obsezaj šest tiskovnih pól male osmerke, natisnene z navadnimi garmondskimi črkami.

Rokopisi naj se pošiljajo do konca tekočega leta načelniku podpisanega odbora, kateri tudi povesti prisodi darilo ter pisatelju njenemu izročí častni honorar.

V Ljubljani 1. aprila 1887.

Peter Grasselli,

župan Ljubljanski,
načelnik.

Prof. Fr. Levce,

urednik »Ljubljanskega Zvona«,
načelnikov namestnik.

Prof. Janez Gnjezda,

predsednik družbe katoliških rokodelskih pomočnikov.

Ivan Tomšič,

c. kr. vladniški učitelj in urednik »Vrtčeve«.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: **Fr. Levce** i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: **Fr. Levce**.
Uredništvo in upravljanje v *Ljubljani*, v knežjem dvorci v Gosposkih ulicah, 14.

Tiska »Narodna Tiskarna« v Ljubljani.

Navodilo

o pravilnem igranju šaha za začetnike.

(Dalje.)

Kratka teoretična razprava o odprtih (otvorjenih).

I. Odprte igre.

A. Igra s kraljevim skakačem.

V pojasnitev dozdej podane teoretične razprave priobčamo danes tu 3.

I.

Nepravilna branitev.

(Igrana je bila 1880. l. v Wiesbadnu.)

Bell. Englisch.	Črni. Bird.
1. e2—e4	e7—e5
2. S g1—f3	d7—d5?
3. S f3×e5	d5×e4
4. d2—d4	L c8—e6
5. L f1—e2	f7—f6
6. S e5—c4	S b8—c6
7. c2—c3	L e6×c4
8. L e2×c4	f6—f5

Čudno, da je Bird, znani izvrstni igravec, prezrl naslednje poteze belega, vsled katere dobode ta jednega oficirja. Dosledna je bila poteza D d8—d7!

9. D d1—b3!	S g8—h6
10. L c1×h6	D d8—f6
11. L h6—f4	o—o—o
12. L c4—d5	g7—g5
13. L d5×c6	D f6×c6
14. L f4—e5	e4—e3
15. L f2—f3	L f8—d6
16. L e5×h8	T d8×h8
17. S b1—a3	D c6—e8
18. o—o—o	e3—e2
19. T d1—e1	D e8—e3†
20. K c1—b1	T h8—d8
21. S a3—c4	D e3—d3†
22. K b1—a1	L d6—f4
23. D b3—b5!	K c8—b8

Izredno duhovita poteza belega. Takisto tudi naslednja.

24. S c4—d6!	D d3×b5
25. S d6×b5	T d8—e8
26. K a1—b1	g5—g4
27. K b1—c2	Črni se podá.

II.

Italijanska partija.

Igrana na Dunaji 1873. leta.

Bell. A. Schwarz.	Črni. A. Csank.
1. e2—e4	e7—e5
2. S g1—f3	S b8—c6
3. L f1—c4	L f8—c5
4. c2—c3	L c5—b6
5. d2—d3	h7—h6

6. o—o	d7—d6
7. a2—a4	S g8—f6
8. b2—b4	a7—a5
9. b4—b5	S c6—e7
10. D d1—b3	o—o
11. L c1—e3	S e7—g6
12. L e3×b6	c7×b6

S teoretičnega stališča se zadnja poteza črnega ne more imenovati dobra; osamljena dva kmeta na isti vrsti sta kvarljiva, in tudi kmetu d6 je umaknena opora. A v praktični igri je često koristna, ker se tako črnim odpre črta c, po kateri se spravi Ta8 v igro.

13. S b1—a3	L c8—g4
14. S f3—d2	L g4—e2
15. T f1—e1	S g6—f4
16. g2—g3	S f6—g4!

Beli je imel tu v mislih nadaljevanje: S f4—h3†; 17. Kg1—g2, Le2—g4; 18. f2—f3, L g4—d7, a je prezrl duhoviti odgovor črnega.

17. f2—f3	S f4—h3†
Ako g3×f4, to:	D d8—h4!
18. Kg1—g2	S g4—e3†
19. K g2×h3	D d8—g5

Ako K g2—h1, nadaljuje črni: Se3×c4; 20. Db3×c4, Le2×d3; ali pa naredi z vednim šahom rémis.

20. g3—g4	L e2×f3
21. T e1—g1	L f3×g4†
22. Beli se poda, kajti je v 2 potezah mat: K h3—g3	D g5—f4†; 23. K h3—g4,
g7—g5† in mat. Črni je igral konec partije v velikem slogu.	

III.

Italijanska partija.

Igrana v Darmstadtu sušca meseca 1877. l.

Bell. Stade, Bussmann in Gutmann.	Črni. A. Fritz.
1. e2—e4	e7—e5
2. L f1—c4	L f8—c5
3. S g1—f3	S b8—c6
4. d2—d3	d7—d6
5. S f3—g5?	S g8—h6

6. D d1—h5 o—o
7. S g5—f3 S f6—g4
Beli se je s svojim popadom ali naskokom nekoliko prenaljil; vsled tega je njegova dama na neugodnem mestu, črnemu pa je bila dana prilika, naglo razviti svoje figure. Kazen za prenaljjeni naskok je izredno elegantni popad nasprotnika.

8. o—o	S g4—f6
9. D h5—g5	h7—h6
10. D g5—d2	L c8—g4
11. S f3—e1	D d8—d7

Ako potegne beli zdaj h2—h3, žrtvuje črni tekača: L g4×h3!

12. S b1—c3	S f6—h5
13. S c3—d5	S c6—d4
14. K g1—h1	K g8—h8!

Poslednja poteza črnega je uvod ali začetek dobro preračunane in korektno ter blesteče kombinacije z elegantnimi žrtvami.

15. f2—f3	f7—f5
16. f3×g4	f5×g4
17. T f1×f8†	T a8×f8
18. S d5—e3	

Ako g2—g3, odločuje De8! n. pr. 18. g2—g3, Dd7—e8! (preteč Sg3†) 19. Dd2—g2, S h5×g3†; 20. D g2×g3, Sd4—e2! 21. Dg3—g2, Se2—g3† itd.

18.	g4—g3
19. h2—h3	T f8—f2

Ako 19. h2×g3, nadaljuje črni: Sd4—e2! 20. Se3—f5, T f3×f5; 21. e4×f5, S h5×g3†; 22. K h1—h2, S g3—f1†; 23. K h2—h3, D d7×f5† in zmaga.

20. D d2—d1	S h5—f4
21. D g1—g4	S f4×h3
22. D g4×d7	T f2—f1†
23. S e3×f1	S h3—f2†
24. K h1—g1	S d4—e2†

mat.
Konec je izredno zanimiv in krasen.

(Dalje.)

„Ljubljanski Zvon“

izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 pole velike osmerke obsežajočih, ter stoji v Ljubljani na dom pošiljan ali po pošti prejemam:

za vse leto	4 gld. 60 kr.
» pol leta	2 » 30 »
» četrt leta	1 » 15 »

Po vseh deželah zunaj Avstrije stoji »Ljubljanski Zvon« po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se oddajajo po 40 kr.

Dobivajo se tudi še:

»Ljubljanski Zvon«, II. tečaj (1882) nevezan po	3 gld. — kr.
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, III. tečaj (1883) nevezan po	3 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, V. tečaj (1885) nevezan po	3 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	4 » 20 »
»Ljubljanski Zvon«, VI. tečaj (1886) nevezan po	4 » — »
v Bonačeve platnice vezan po	5 » 20 »

Letnika I. (1881) in IV. (1884) sta nam že pošla.

Vrhu tega se dobivajo pri podpisanem upravnistvu:

»Rokovnjači«, Zgodovinski roman, spisala <i>Fos Furčič</i> in <i>Janko Kersnik</i> po	50 kr.
--	--------

Upravnistvo „Ljubljanskega Zvona“.

Ljubljana, Gosposke ulice 14.

OZNANILO.

Večkrat mi dohajajo vprašanja, če se dobivajo pri meni tudi platnice za *prejšnje* letnike »Ljubljanskega Zvona«. Naznanjam, da se dobivajo za vse dozdanje letnike v raznovrstnih barvah.

Janez Bonač,

knjigovez, Poljanska cesta 10.